

# Reuniunea învățătorilor

Proprietar editor :  
Reuniunea învățătorilor români  
dela școalele popor. conf. ort din  
protopopiatele arădane I—VII.

REDACTOR :  
IOSIF MOLDOVAN.

Redacția și administrația :  
Arad, piața Tokoly Nr. 8.  
Abonamentul anual 5 cor.

## Cea mai succasă adunare generală.

«*Gratulăm la cea mai succasă adunare generală.*»

Cu aceste cuvinte s'au despărțit învățătorii de președintele lor, după adunarea generală ținută în anul acesta în Arad. — Așa este. Lucrurile au fost puse la cale cu îngrigare, învățătorii s'au prezentat în număr aproape complet și publicul — îndeosebi bărbații conducători — au arătat interes deosebit.

Impresiunea bună asupra membrilor a produs-o — în mare parte — atențiunea de care au fost împărțasiți — de astădată — învățătorii poporului român, trecuți și expuși la grele încercări.

Dacă ne vom reîmprospăta însă în memorie adunările generale din trecut s. e. cea din Hălmagiu, Șiria și Pecica, despre cari la timpul său ne-am pronunțat tot asemenea, cu bucurie putem constata, că activitatea dezvoltată de noi în reuniune este în creștere.

Mândrii de aceste constatări, în interesul activității noastre viitoare, ar fi de dorit, să se întrebe pe sine fiecare membru al reuniunii : *că oare cu ce a contribuit din partea sa la rezultatele ajunse ? Cum și-a achitat datoria sa față de reuniune în trecut ? Și ce ar avea să facă în viitor pentru prosperarea reuniunii ?*

Suntem siguri că puțini se vor afla de aceia, cari cu conștiința liniștită vor putea zice : *eu am făcut tot ce să poate cere dela mine și nimic mai mult n'aș putea face. . .*

Să punem toți câte o petrică la aceasta clădire, care este proprietatea noastră comună, să înfrumșetăm cu toții acest monument, chemat a eternisa memoria dascălului român confesional pentru timpuri viitoare îndepărtate, se facem din reuniune o corporațiune de model, căci dela aceasta depinde cinstea, autoritatea și reputațiunea noastră !

## Protocolul

adunării generale a XVII. a reuniunii învățătorilor dela școalele populare confesionale ortodoxe române din protoprezbiteratele : Arad, Chișineu, Boroșineu, Șiria, Buteni, Radna și Hălmagiu, care s'a ținut în Arad, Joi și Vineri, la 16/29 și 17/30 August 1907.

### Ședința I.

Ținută Joi, la 16/20 August, orele 10—1 a. m.

Prezident : *Iosif Moldovan.*

Notar : *Dimitrie Popoviciu.*

#### I.

Conform programei publicată în organul Reuniunii la 7 ore a. m., membrii reuniunii în frunte cu prezidentul și cu comitetul precum și alți mulți onorațiori, azistând mai întâi în biserica catedrală la sfânta liturgie împreună cu chemarea Duhului Sfânt, săvârșită prin P. O. D. protoprezb. : *Vasilie Beleş*, preoții : *Andrei Vășan*, *Traian Vășan*, *Gavril Bodea* și diaconul Dr. *Teodor Botiș*, și la parastaslul ținut de reuniune în memoria regretatului profesor *Teodor Ceontea*, fost prezident și prim membru de onoare al ei, la care, pe lângă cei amintiți mai sus, au slugit : P. C. Sa protosincelul *Roman R. Ciorogariu*, director seminarial, preotul *Constantin Mihulin* și diaconul *Cornel Lazar*, fiind de față și familia răposatului, la 10 ore a. m., să întrunesc în sala mare a seminarului die-

cezan, unde prezidentul *Iosif Moldovan*, având la dreapta sa pe Mag. Sa dl deputat dietal *Vasilie Goldiș*, secretar asesor konzistorial, ca reprezentant al Ven. Konzistor, iar la stânga sa pe St. Domn *Láng Mihály*, directorul preparandiei de stat din Arad, ca reprezentant al Mag. Sale dlui *Varjassy Árpád*, konzilier regesc și inspector de școale, încunjurat și de întreg comitetul și onorații prezenti, ocupând locul prezidial, deschide adunarea generală prin un discurs frumos, în care arată într'un mod foarte potrivit noua situație a școalelor noastre și — greutățile cele mari, cu cari va avea să lupte învățătoria română în viitor.

Frumosul cuvânt de deschidere prezidial este ascultat cu mare plăcere și în urmă acoperit de aplauze insullețite. Adnex sub A).

## II.

La învatarea presidiului, secretarul general, *Dimitrie Popoviciu*, cetește rescriptul Ven. Konzistor de dtto 9/22 August a. c. Nr. 4655/1907 și rescriptul inspectorului reesc de dtto 24 August n. a. c. Nr. 3008/1907 prin care să notifiacă, că în legătură cu învatarea reuniunii dela 3/16 August a. c. Nr. 127/1907 și 6/19 August a. c. Nr. 130/907 Ven. Konzistor a denumit ca reprezentant al său la adugarea generală din acest an pe Mag. Sa dl deputat dietal, *Vasile Goldiș*, secretar asesor konzistorial, iar Mag. Sa dl *Varjassy Árpád*, konzilier regesc și inspector de școale a esmis ca delegat al său pe St. domn *Láng Mihály*, directorul preparandiei de stat din Arad, după cari prezidiul salută în numele reuniunii atât pe reprezentantul Ven. Konzistor, cât și pe delegatul Mag. Sale dlui inspector regesc de școale, rugându-i totodată, a fi, la timpul său, interpreți fideli ai sentimentelor de omagii ale învățătorilor pe lângă I. P. S. Sa Dl Episcop și Ven. Konzistor și pe lângă Mag. Sa dl inspector regesc de școale.

Rescriptul Ven. Konzistor și al Mag. Sale dlui inspector regesc de școale, adnexe la acest protocol sub B) și C) să iau ja cunoștință cu plăcere și aclamări entuziaste.

## III.

Magnificiența Sa dl deputat dietal *Vasilie Goldiș*, secretar asesor-conzistorial, insinuându-se la cuvânt, mulțumește în numele Ven. Conzistor pentru salutațiunea făcută de prezidiu, dorind adunării generale succes în lucrările sale, apoi continuă :

«Ca membru în conzistor am avut ocaziune nu odată să mă conving și constat, că învățătorimea din zi în zi își împlinește tot mai mult datorința. Nivelul intelectual și moral al învățătorilor noștri crește din an în an și astăzi corpul nostru învățătoresc cu nimic nu stă în dărâptul altora, ceiace e cu atât mai mult de laudat, cu cât, să știe, noi am avut să luptăm cu multe greutăți, noi n'am avut mijloacele pe cari le-au avut învățătorii celorlalte neamuri și confesiuni. Preîngrijirile dlui prezident al D-Voastră arătate în cuvântul său de deschidere, față cu noile împrejurări în cari intră școala noastră, sunt adevărate și la loc, dar tocmai în aceasta zace meritul cel mare al dascălului român, de a ști răzbi și prin astfel de situație grea. Pornind din aceasta, salut cu bucurie aceia dispoziție din legea cea nouă, unde e vorba de ameliorarea salarelor învățătorești și nu sunt contra nici chiar ajutorului de stat, pentru că zic dacă ni-se dă, din buzunarul nostru să dă. Veneratul Conzistor să va și îngrijă, ca să satisfacă acestora. Ne jignește însă, — zice Mag. Sa, — dispoziția privitoare la învățători. La timpul său am întreprins tot ce s'a putut în frunte cu I. P. Sa Metropolitul bisericei noastre, dar neputând împedecă acele dispoziții jignitoare, acum, după ce proiectul e lege, noi, ca oameni de ordine, avem să ne supunem și ne și supunem legii. Cât pentru viitor, când vorba e de împlinirea datorințelor, nimic să nu ni-se pară prea greu pentru a ne împedecă și nimic prea ușor pentru a ne face să neglijăm împlinirea datorințelor. Cultivarea și ridicarea poporului nostru să ne fie deviza ! Și în scopul acesta învățătorii, vor stărui din toate puterile pentru lățirea cunoștinții de carte în cercuri tot mai largi, să combată și alcoolismul, alungând astfel și sărăcia

din mijlocul poporului, pentru că un popor luminat și cu stare, lipsit și de viții, cu siguranță dă înainte».

Frumoasele cuvinte ajunse din inimă la inimi, au fost ascultate cu plăcere, producând aplauze generale.

## IV.

Prezidentul propune a să trimită P. S. Sale Dlui Episcop diecezan, aflător de prezintă în Sibiu, la ședințele fundațiunii Gozsdu, următoarea telegramă omagială:

«Învățătorii, întruniți în adunare generală, salută, cu dragoste fiiască pe părintele și patronul lor».

Să primește cu însuflețire.

## V.

St. Domn Láng Mihály reprezentantul Mag. Sale dlui inspector regesc de școli, insinuându-se la cuvânt, în cuvinte calde și binechibzuite răspunde la salutul prezidentului, vorbind despre misiunea ideală a învățătorului și mulțumește în numele Mag. Sale pentru atențiunea de care s'a împărtășit.

Aplauze zgomotoase acopăr cuvintele reprezentantului Mag. Sale Dlui inspector regesc de școli.

## VI.

Secretarul general aduce la cunoștința adunării generale, că «Asociațiunea aradană» încă este reprezentată prin P. C. Sa Roman R. Ciorogariu, protosincol, director seminarial, apoi citește rescriptul de dtto. 11/24 Aug. a. c., Nr. 79/1907, al reuniunii surorii dela Oradea-mare, prin care să esminte ca delegat al său la adunarea generală prezintă dl Petru Cipou, învățător în Luncoșoara.

Să ia la cunoștință între aclamări furtunoase. Adnex. sub D).

## VII.

Prezidiul ține o caldă vorbire de mulțumire la adresa P. C. Sale Dlui Roman R. Ciorogariu, protosincol, director

seminarial, ca reprezentant al «Asociațiunii aradane» și la adresa delegatului reuniunii surori dela Oradea mare, Petru Cipou.

Cuvintele presidiului sunt acoperite de aplauze frenetice.

### VIII.

În firul salutațiunilor, presidiul salută în mijlocul adunării generale pe următorii oaspeți: I. P. Sa Augustin Hamsea, archimandrit, egumen al mănăstirii Hodoș-Bodrog; P. O. D. George Popoviciu, ref. bis. în Arad; P. O. D. Vasile Beleş, protopop Arad; P. O. D. Mihail Lucața, prot. în Șiria; Gavril Bodea, preot în Arad; Filip Leuca, preot în Pâncota; Constantin Mihulin, preot în Cicir; Fabriciu Manuilă, preot în Sâmbăteni; Alexiu Vesalon, preot în Arad; Dr. Teodor Botiș, Dr. Petru Pipoș și Ioan Costa, prof. prep. în Arad; Dr. George Ciuhandu, ref. școlar în Arad; Vasile Olariu, ref. în Arad; Ioan Russu-Șirianu și Sever Bocu, red. Arad; Grigorie Balici și N. Onae, înv. din dieceza Caransebeșului.

Adunarea generală încă să alătură acestor salutații între urări călduroase la adresa oaspeților.

### IX.

Să însinuă la cuvânt P. C. Sa Roman R. Ciorogariu, protosincol, director seminarial. Mulțumește în termeni călduroși pentru salutul ce i-s'a adus. Spune, că după stat biserica noastră națională ortodoxă română este cea dintâi susținătoare de școale. Ea aduce cele mai mari jertfe pentru luminarea cetățenilor. În numele «Asociațiunii aradane» aduce salutul cel mai călduros reuniunii și sfârșește cu cuvintele: Asociațiunea aradană vă întinde mâna pentru conlucrarea împreună cu D-Voastră pe teren cultural.

Aplauze îndelungate acopăr cuvintele P. Cuviosului părinte Ciorogariu.

## X.

Urmează I. P. C. Sa Augustin Hamsea, archimandrit, care în cuvinte alese răspunzând la salutul prezidentului, încurajază învățătorimea și făcând aluzie la cuvântul de deschidere prezidial, zice: că nu trebuie judecat așa pesimist situația. Când Dumnezeu e cu noi, cine poate fi în contra noastră? Trebuie numai să creștem poporul în legea lui strămoșască, în dragostea și alipirea lui față de așezămintele sale culturale și atunci nu trebuie să ne fie frică de nimic.

Încurajatoarele cuvinte ale I. P. C. Sale sunt acoperite de aplauze însuflețite.

## XI.

Să însinuă la cuvânt delegatul reuniunii surori dela Oradea-mare. dl Petru Cipou, și în cuvinte calde, frățești, răspunzând la salutul prezidial, aduce ad. generale salutul frățesc al colegilor bihoreni.

Aplauze însuflețite acopăr cuvintele iubitului delegat.

## XII.

Prezidiul anunță trecerea din viață a zeloșilor membrii : Teodor Ceontea, profesor preparandial în Arad, fost pre- zident și prim membru de onoare al reuniunii ; George Petrescu, învăț. în Apateu ; George Grozav învățator în Bontești ; Ioan Ardelean și Iosif Iosa, învățatori în Pecica ; Vasile Oarcea, învățator în Iosășel și Simeon Albu, învăț. penzionat în Cermeu.

Adunarea generală dă espresiune durerii sale asupra acestor mult simțite perderi prin sculare și „Dumnezeu să-i odihnească“ !

## XII.

Prezidiul propune, iar adunarea generală aclamă :

1. *De membrii ordinari*: Uroș Pinteș, învăț. în Șeitin ; Emilia Bugarin, învățătoare în Pecica și Ioan Cadar, învăț. în

Dumbrăvița. 2. *De membrii fondatori* : Dr. George Popa, avocat în Buteni ; Titu Guleș, proprietar în Semlac ; Augustin Beleş, preot în Șimand și Dr. Teodor Papp, avocat în Hălmagiu. 3. *De membrii ajutători* : Traian Mager, preot în Saturău-Zeldiș și Blasiu Codrean, învăț. pensionat în M. Radna.

## XIV.

Conform punctului 4 din programă, să face apelul nominal și să constate, că din 240 membri, sunt prezenți 207, lipsesc 33.

Adunarea generală să declare capabilă de a putea aduce decisiuni valide.

## XV.

Prezidiul prezintă : raportul general despre activitatea biroului, a comitetului și desp. protopopești ; raportul de casă și bibliotecă și roagă adunarea generală a exmite pentru cenzurarea lor următoarele comisiuni :

1. Pentru cenzurarea raportului general : Ioan Costa, Dimitrie Olariu, Iosif Stanca, George Petroviciu, și Traian Țabic.

2. Pentru cenzurarea raportului de bibliotecă : Petru Perva, Simeon Albu și Maria Precupaș.

4. Pentru înscrierea de membrii noi : Nicolae Mihulin, Ioan Vancu și George Popoviciu.

## XVI.

Prezidiul prezintă ; «Reguiamentul general» intern pregătit în urma însărcinării din ad. generală trecută și «proiectul de buget» pe anul 1907—8.

Să predau comisiei organizatoare.

## XVII.

Prezidiul prezintă următoarele scuze pentru neparticipare la adunarea generală prezentă : Ioan Țucra, Ioan Toçoșița, George Iancu și Teodosiu Rafila.

Să predau comișiei organizatoare.



## XVIII.

Conform punctului 6 din programă, Dr. Petru Pipos, profesor preparandial în Arad, dizertează despre: «Principiile supreme ale didacticei din punct de vedere istorico-critic». Adnex sub *E*).

Adunarea generală primește lucrarea cu ovațiuni furtunoase, iar disertantului îi votează mulțumită protocolară.

## XIX.

Să cetesc următoarele telegrame și adrese sosite la presidiu :

1. «Salutând cordial întrunirea reuniunii în mărețul scop cultural, implor și eu binecuvântarea cerului asupra lucrărilor sale». — Sibiiu (Nagyszeben).

*Mețianu,*  
mitropolit.

2. «Salut reuniunea întrunită în adunarea generală. Implorăm darul și binecuvântarea cerească asupra lucrărilor ei, menite a promovă cultura neamului nostru».

Sibiiu (Nagyszeben).

Episcopul : *Ioan.*

3. «Reuniunea învățătorilor români din dieceza Caransebeșului trimite sincerele sale felicitări colegilor învățători întruniți azi în adunare generală a reuniunii surori aradane, urându-le progres întru dezvoltarea școlii române».

Bocșa-montană (Némethogsán).

*Ioan Marcu,*  
prezidentul reuniunii.

4. *Onorată adunare generală !*

«Învățătorii din despărțământul Belinț, ai Reuniunii învățătoresți din stânga Murășului, întruniți astăzi în șe-

dință, trimit salutul lor călduros surorii Reuniuni aradane. Să vieze mulți ani!»

Chizetău, 11/24 Aug. 1907.

*Simion Faur*, m. p.  
prezident.

## 5. Domnului

*Iosif Moldovan*,  
prezidentul Reuniunii învățătorilor Români în Arad.

«Cu dragă inimă mi-ar fi plăcut să particip și eu la adunarea DVoastră generală, dar pe lângă toată bunăvoința mea, mi-e absolut peste putință să lipsesc măcar și pe un moment numai dela institut.

Astfel fiind starea lucrurilor, Vă rog pe D-Voastră Domnule Prezident, să binevoiți a fi interpretul meu față de Onorata adunare generală a învățătorilor noștrii, dorindu-i din adâncul inimei mele atât eu personal, cât și în reprezentanța comitetului nostru parohial, cele mai sincere urări de bine și deplină prosperare.

Ca și până acuma, astfel și în viitor totdeauna mă veți găsi gata, ca după modestele mele puteri să promovez interesele DVoastră, cari tind la deșteptarea și creierea unui viitor mai bun pe sama poporului nostru.

Vă rog Domnule Prezident, să primiți espresiunea stimei și conziderației, ce vi-o păstrez».

Arad, 29 Aug. n. 1907.

*Sava Raicu*, m. p.

Telegramele precum și adresele cetite, să iau la cunostință între aclamări însulețite.

## XX.

Întrându-să iarăși în ordinea de zi, urmează : «Proiect de procedură la propunerea desemnului în școala populară» de Iosif Moldovan, învăț. dirigent în Arad.

Fiind prezidiul astfel ocupat, scaunul prezidial îl ține vice-președintele reuniunii: *Protasie Givulescu*.

Interesanta lucrare a produs vii discuțiuni în sânul membrilor, la care au luat parte: Iuliu Groșorean și Iosif Moldovan.

Adunarea generală ia lucrarea la cunoștință cu ovațiuni, iar dizertantului îi votează mulțumită protocolară. Adnex sub F).

## XXI.

Conmembrul Ioan Vancu propune, iar adunarea generală primește :

Cuvântul de deschidere prezidial să se treacă în întregime la protocol.

Fiind programa ședinței prime exauriată, prezidiul ridică ședința și anunță începerea ședinței a doua, în ziua următoare, la 9 ore a. m.

D. c. m. s.

*Iosif Moldovan,*  
prezident.

*Dimitrie Popoviciu,*  
secretar general.

## Ședința II.

Ținută Vineri, la 17/30 August orele 9—12 a. m.

Prezident: *Iosif Moldovan.*

Notar: *Dimitrie Popoviciu.*

## XXII.

După deschiderea ședinței prezidiul dă cetire următoarei telegrame :

«Salutăm Reuniunea soră dorind prosperare».  
Timișoara (Temesvár).

*Dr. Puticiu,*  
prezident.

Să ia la cunoștință între aplauze.

## XXIII.

Urmează la ordinea zilei : «Elemente străine în limba română» dizertațiune de Ioan Costa, profesor preparandial în Arad.

Adunarea generală primește lucrarea cu aplauze, iar dizertantului îi votează mulțumită protocolară. Adnex sub G).

## XXIV.

Conform punctului 9 din programă urmează : «Despre pedepse», dizertație de Petru Binchicu, inv. în Ilteu.

Bine lucrata dizertație a produs vii discuțiuni în sânul membrilor, la cari au luat parte : Iuliu Groșorean, Petru Vancu și reprezentantul Ven. Consistor, Mag. Sa dl deputat, Vasile Goldiș, secretar asesor konzistorial. În urmă :

Lucrarea sa ia la cunoștință cu plăcere, votându-se dizertantului mulțumită protocolară. Adnex sub O).

## XXV.

Dșoara elena Murgu, învățătoare în Chitighaz, cetește prelegerea : «Cornelia mama Grachilor».

După o discuție vie, la carea iau parte : Iuliu Groșorean, Petru Vancu și Dimitriu Popovicu :

Prelegerea să ia la cunoștință cu mulțumită. Adnex sub H).

## XXVI.

Conform punctului 11 din programă urmează cetirea rapoartelor și referada comisiunilor. În considerarea însă, că rapoartele s'au publicat mai înainte în organul oficios al Reuniunii, la propunerea commembrului Dimitrie Popovicu, aceste nu să mai cetesc, ci în general să iau la cunoștință, trecându-se la desbaterea lor specială :

1. Privitor la raportul general cu adnexele sale :

Adunarea generală pe baza raportului comisiei organizatoare cetit prin referentul : *Traian Țabic*, adnexat sub I). aduce concluzele :

a) Raportul general să ia la cunoștință și în special, votându-se „mulțumită și recunoștință comitetului și îndeosebi presi-

dentului și prim secretarului, cari și în anul acesta s'au achitat cu demnitate de îndatoririle impuse“.

b) Primește propunerile comisiunii organizatoare privitoare la organ, cu excepția părții relative la remunerarea redactorului aceluia, față de care se ridică în valoare propunerea prezidiului, de a se lăsa comitetului și pentru mai departe mână liberă în chestie.

c) Să ia la cunoștință propunerea privitoare la ridicarea monumentului Teodor Ceonța, decretându-se afacerea aceasta de chestie a Reuniunii.

d) Tot asemenea să primește propunerea comisiei și privitor la membrii absenți.

e) Nu să încuviințeze propunerea comisiei organizatoare privitor la afacerea planului de învățământ, ci la propunerea membrului Dimitrie Popoviciu, chestia să releagă comitetului central, care singur va avea să designeze din sânul său comisia din întrebare.

f) „Regulamentul general intern“ să introducă în mod provizor. Adnex sub L).

g) Bugetul Reuniunii pe anul 1907/8 să stăturească în suma de 1075 cor. spese. Adnex sub M).

2. Privitor la rapoartele de casă, bibliotecă și controlă :

Adunarea generală pe baza rapoartelor comisiunilor însărcinate cu cenzurarea lor și cetite prin referenții : *Ioan Crișan* și *Simeon Albu*, aflând toate în ordine, ia la cunoștință și aceste rapoarte.

În special constată și decide :

### I. Privitor la casă :

a) Casa reuniunii cu finea anului 1906 a avut următoarea stare :

Avere activă . . . . . 4449.46 cor

Din aceasta :

bani gata . . . . . 39.53 cor.

la „Victoria“ . . . . . 1766.63 „

restanțe . . . . . 2643.30 „

Suma : 4449.46 cor.

b) Fondul pentru ridicarea unui monument regretatului Teodor Ceontea stă :

Din colecte . . . . .	384.42 cor.
Interese dela „Victoria“ după acestea . . . . .	48.83 „
Suma :	<u>433.25 cor.</u>

c) În legătură să decide a să publică în organ numele tuturor restanțierilor împreună cu sumele lor restante spre știre și acomodarea celor interesați.

## II. Privitor la bibliotecă.

a) Biblioteca reuniunii cu finea anului 1906 numără :

În centru	283 opuri	în 399 volume
În desp. prot.	815 „ „	849 „ „
De tot :	<u>1098 opuri</u>	<u>în 1248 volume</u>

b) Să încuviințeze propunerea comisiunii de a să reducă prețul opului : „Pentru țărani“ donat de autor în 100 exemplare spre scopurile reuniunii dela 1 cor. la 50 fileri și de a să procura un sicriu pentru bibliotecă.

În fine atât cassarului bibliotecarului, cât și controlorului general, să votează, pe lângă mulțumită protocolară, absolutorul îndatinal. Adnexe sub N) și O).

## XXVII.

Comisiunea însărcinată cu înscrierea de membrii noi, prin raportorul Ioan Vancu, propune, iar adunarea generală acclamă :

1. *De membru ordinar* : George Imbroane, înv. în Valea-mare. 2. *De membru fondator* : P. O. D. Vasile Beleş, protopop, în Arad. 3. *De membru ajutător* : Georgiu Popoviciu, ref. bis. în Arad.

## XXVIII.

Neînsinuându-se nime cu vre-o propunere ori vre-o interpelare, conform punctului 12 din programă, urmează fixarea timpului și a locului pentru adunarea generală. proximă :

Privitor la loc să ivesc două propuneri : una pentru *Arad*, susținută de Ioan Vancu și alta pentru *M.-Radna*, susținută de Blasiu Codrean.

Punându-se chestia la vot :

Adunarea generală cu 33 de voturi contra 28, optează pentru *M.-Radna*, iar privitor la timp, afacerea să încredințeze comitetului central.

### XXIX.

La apelul nominal făcut la fine :

Răspund 114 membrii, lipsesc 126.

### XXX.

Autenticarea protocolului :

Să încredințeze membrilor din Cuvin și Covăsânț.

### XXXI.

Exauriată fiind programa adunării generale, prezidentul Iosif moldovan, mulțumind tuturor pentru sucursul binevoitor întru ducerea la bun sfârșit a lucrărilor reuniunii și dorindu-le întoarcere fericită la ale lor, declară adunarea generală a XVII de închisă :

Între aclamările călduroase ale membrilor.

### XXXII.

Conmembrul Blasiu Codrean, mulțumește în numele adunării generale prezidentului, Iosif Moldovan, pentru înțeleapta și buna conducere a agendelor reuniunii, dorindu-i viață lungă și fericită.

Aclamări frenetice acopăr cuvintele confratelui Codrean.

*A r a d*, dat ca mai sus.

*Iosif Moldovan*,  
prezident.

*Dimitrie Popoviciu*,  
secretar general.

Acest protocol s'a cetit și autenticat.

Cuvin și Covăsânț, la 1/14 Septembre 1907.

*Dimitrie Olariu*.

*Romul L. Papp*.

*Ersilia Ștef*.

*Vasilie D. Ilișu*

*Alexandru Terebenț*.

## Cuvânt de deschidere.\*)

Rostit de Iosif Moldovan.

*Domnilor și fraților !*

Școala confesională ai cărei reprezentanți firești suntem și noi cei întruniți în această impozantă adunare generală, trece prin împrejurări extraordinare.

Această școală, care ne-a creat și ne-a pus în serviciul patriei bisericii și neamului ; aceea școală care a dat bisericii și neamului o multime de bărbați binemeriți ; școala care ne-a creat considerabila poziție ce o avem în concertul popoarelor conlocuitoare, și a arădat literatura ramână la starea respectabilă de azi : ni-se pare a trece în domeniul istoriei, iar noi în neputințele noastre și în urmarea împrejurărilor vitrege, cu frunțile încrețite de griji, stăm în fața unui tainic viitor.

Întm în eră nouă. Calea ce avem să o percurgem este necunoscută și în această cale singurul prietin credincios ne va fi conștiința. Ea ne va povățui în împlinirea datorințelor împreunate cu sfânta noastră misiune și tot ea ne va mângăia în neajunsurile ce le vom întimpina.

Până aci, razemul cel mai puternic ne-a fost experiența, pe care clădind, an de an am ajuns rezultate tot mai spornice, asigurându-ne încrederea poporului și recunoștința superiorilor. Experiența trecutului ne-a luminat calea viitorului. Experiența trecutului ne-a ușurat sarcina și ne-a făcut să prevedem în viitor.

Acum însă viitorul ni-se pare așa de trainic, așa de ascuns nu știm întrucât vom putea satisface noavelor cereințe legali, nu știm și nu prevedem nici măcar aproximativ rezultatul muncii noastre, nu știm și nici măcar nu ne putem forma idee despre modul cum ni-să va lua în seamă rodul muncii și de ce considerație vom fi împărțășiți. Și în sfârșit, nu știm dacă vom fi înșine mulțumiți cu rezultatele, spre liniștea conștiinței, a acestui scump prietin, fără de care nu putem trăi.

Adnexasat la protoc. adun. gener. sub A).



Nu știm și nu prevedem nimic. Iată de ce stăm așa de îngrijați în fața viitorului.

Până aci ne-am văzut încunjuțați de poporeni cu iubire și încredere. Noi am fost interpretorii dorințelor și durerilor lor. La nunți, la botezuri, la înmormântări și la pomeni, în tot locul și pretutindenea în elementul nostru recreator pentru sufletele lor.

Trăiam cu poporul și dela popor, iar poporul eră avizat la sfaturile și povețele noastre. Aveam lipsă de popor și poporul de noi.

Este adevărat că în ceea ce privește retribuțiunea pentru multele binefaceri, nu eram înțeleși și soartea noastră nu eră de invidiat. Este adevărat că poporul nu s'a achitat pe deplin față de noi pentru multele și bunele noastre servicii, dar nu în tot locul și în toate cazurile putem să învinovățim poporul pentru aceasta, căci el pentru învățatori și pentru școală, a riscat mult în raport cu alte popoare din patrie, iar celui ce s'a interesat de el și soartea lui, i-ar fi dat și sufletul. Este adevărat că de multe ori și în multe cazuri am fost avizați la sapă și coasă, spre a ne câștigă plusul trebuințelor pentru susținerea familiilor noastre, dar o făceam și din distracție și din plăcere, pentru că cunoșcând viața grea și amărâtă a poporului, în dragostea ce i-o păstrăm și în idealismul nostru intrupat, nu căutăm în toate cazurile răsplată materială și trau imbelșugat, eram multumiți și mai cu puțin, duceam viață și trau modest, hrănindu-ne mai mult cu gloria rezultatelor morale, cu dragostea și încrederea generală și cu poziția aleasă ce o aveam în comună.

Eram mândrii de rezultatele muncii noastre. Școlarii nostri după terminarea examenelor se împrăștiau cu vitele și pela lucrurile câmpului, delectând pe părinții lor gârboviți sub sarcina muncii, cu interesante clevetiri și frumoase învățături, culese dela noi și prin noi din cartea școlii; iar luncile și livezile răsunau de sentimentalele cântece, doine și legende glorificatoare de virtuți strămoșești.

Așa a fost în trecut.

Trăim timpuri grele. Anii sunt slabi. Poporul prea însărcinat și desnădăjduit.

Între asemenea împrejurări, nu e mirare, dacă cuprinși de groază privim soarta și viitorul școlii confesionale, a căreia susținere integră ni-se pare imposibilă; nu e mirare, dacă cu fruntea încrețită de griji privim în tainicul viitor al activității noastre.

În fața situației cred că nu trebuie să vă demustru, iubitor colegi, ce rol însemnat are Reuniunea noastră învătătorească.

E vorba de soarta și viitorul școlii confesionale și prin-tr'ânsa de soarta și viitorul neamului în a cărui serviciu ne-am angajat și pentru luminarea căruia am fost aleși.

Sunt lucruri mari acestea, și lucrurile mari reclamă înțelepciune și putere.

Dar unde-i unul nu-i putere,  
Unde-s doi puterea crește.

Numai cu puteri unite, consolidați într'un corp tare și resistibil, vom fi în stare să impunem elementelor și să trecem școala confesională, aceasta barcă a existenței noastre, peste valurile ce o amenință cu distrugere.

De aceea mă adresez către voi dela acest loc fraților cu cuvintele poetului:

„Uniți-vă în cuget“,  
„Uniți-vă 'n simțiri“!

Organele superioare, împreună cu frunțașii neamului, cuprinși de nobile tendințe caută și sperăm că vor afla modul de scăpare din greaua situație, în ceea-ce privește îmbunătățirea sortii, ca școala și dascălul confesional să poată satisface neîmpedecat sfintei sale misiuni, să poată răspândi lumina cunoștinței și pentru mai departe, conform legii firești, în dulcea limbă maternă.

În cât ne privește pe noi și reuniunea noastră, vom pune în cumpană toate calitățile, cunoștințele și nizuințele noastre, spre a ne oțeli puterile; ca fără greutate să putem satisface tuturor îndatoririlor ce ni-se impun. Vom îndreptă

pașii noștri cu înțelepciune, ca nu cumva prin ținuta noastră nesocotită, să primejduim existența școlii confesionale. Ne vom strânge rândurile încunjurând contactul cu oamenii cari, neștiind aprecia afacerile din punctul nostru de vedere, ar explica fals tendințele și nizuințele noastre. Vom purcede solidari în toate acțiunile, spre a ne întări poziția, cu scop de a putea arădica școala confesională acolo unde i-se cade a stă, ca să poată împărtăși pe cât mai mulți fii ai neamului nostru de razele binecuvântătoare ale învățătorei, spre binele bisericeii noastre străbune și a patriei mult iubite.

În speranța aceasta, salutându-vă de binevenire fraților învățători, apostoli dela margini, adunați aici pentru promovarea cauzelor culturale ale neamului, declar adunarea generală de deschisă.

Nr. 4665/907.

*Mult onorate Domnule! <sup>1)</sup>*

În legătură cu raportul Nr. 127/906-7, prin aceasta să răspunde, că Conzistorul să va reprezintă la adunarea generală din acest an a Reuniunii înv. de sub conducerea M. O. D.-Tale, prin secretarul asesor conzistorial *Vasilie Goldiș*.

Arad, la 9/22 August 1907.

**Ioan I. Papp,**  
Episcop.

*Mult Onoratului Domn Iosif Moldovan, prezidentul Reun. înv.*

în

*Loc.*

<sup>1)</sup> Adnex la protocolul adun. generale sub B).

3008/1907 tf. sz.

Arad vármegye kir. tanfelügyelőjétől.

*Tekintetes**Moldován József úrnak, <sup>1)</sup>**a gör. kel. román felekezeti tanítók egyesületének elnöke,*  
*Aradon.*

Tisztelettel értesitem, hogy a Tekintetességed elnökle-  
te alatt álló egyesületnek f. évi augusztus hó 29-én és 30-án  
tartandó ülésén személyesen meg nem jelenhetvén, tekintetes  
Láng Mihály urat, az aradi állami tanítóképző intézet igaz-  
gatóját kértém fel, hogy hivatalom nevében az üléseken részt  
venni sziveskedjék.

Tisztelettel,

Aradon, 1907 évi augusztus hó 24-én.

**Varjassy Árpád,**  
kir. tanácsos, tanfelügyelő.

ad 79/1907.

*D-Sale D-lui**Petru Cipou, <sup>2)</sup>**inv., teol. abs., membru al Reuniunii inv. bihoreni,*  
*Luncșoara.*

Prin aceasta primești însărcinarea, ca în numele Reu-  
niunii noastre, pe carea ești poftit a o reprezenta, să duci  
fraților învățători, membrii ai Reuniunii inv. dela școalele  
poporale confesionale române din protop. Aradane I—VII,  
întruniți în a XVII-a adunare generală ordinară, dragostea  
inimilor noastre și salutul meu cordial.

Adunarea va fi Joi și Vineri, în 10/29 și 17/30 Aug.  
1907, în Arad.

Despre decursul adunării vei raporta detaliat.

M.-Telegd, 11/24 August 1907.

binevoitor:

**Alexandru Muntean,**  
protoprezbiterul Peșteșului.  
prezidentul reu. inv. ort. rom. bihoreni.<sup>1)</sup> Adnex la protocolul adun. generale sub B).<sup>2)</sup> Adnex la protocolul adun. generale sub D).

## Principiile supreme ale Didacticei din punct de vedere istorico-critic.<sup>1)</sup>

### A) Partea istorică.

#### I. Introducere.

Ideile și principiile cari au puterea de a revărsa nouă lumină în sfera unei științe, nu se nasc dintr'odată, ci se plăzmuiesc și se dezvoltă treptat, încetul cu încetul în decurs de îndelungate vremuri. Precum în lumea materială, așa și pe terenul științelor pretutindenea se validează *legea cea vecinică a evoluțiunii gradate și continue*. Și istoria culturii ne dovedește pas de pas, că toate ideile și principiile mari și reformatoare își anunță apariția lor de regulă cu mult mai înainte de a fi ajuns la strălucirea lor deplină, întotdeauna precum soarele cersesc își prevestește răsăritul său falnic prin raze de lumină trimise înainte pe orizont în zorii zilei.

Și adesea au să se perondeze mai multe generațiuni, muncind pentru reformarea unei anumite sfere de gândire, până când se ivesc spirite, cari concentrând în sine ideile și aspirațiunile din fazele de dezvoltare precedente ale științei, cu vigoarea și sagacitatea proprie geniului, concep și enunță un nou principiu, care luminează, pe decenii înainte, calea cea nouă a științei. O nouă formă de concepție se ivește în știință, concepție, care dă *signatura* fazelor de evoluțiune ulterioare. Astfel se inaugurează o nouă epocă.

Dacă acest mers evolutiv se poate observa pe toate terenele vieții intelectuale, atunci acela cu atât mai tare se poate constata în procesul de dezvoltare al *științei pedagogice*, știință, a cărei problemă prin excelență este: de a studia și a stabili legile și regulile, după cari avem să perfecționăm organismul psihofizic al omului, ființa cea mai capabilă de evoluțiune, atât ca individ, cât și ca colectivitate socială.

<sup>1)</sup> Adnex la protocolul adun. generale sub E).

Și deoarece întreaga Pedagogie nu e decât o Psihologie aplicată, un sistem de principii, reguli și dispozițiuni, cari, dupăcum nimerit zicea *Pestalozzi*, toate au de scop de a *tinde naturei mână de ajutor* în nizuința sa impetuoasă de a desvoltă sufletul omenesc : în prima linie acei oameni luminați au izbutit de a produce reforme salutare pe terenul educațiunii și învățământului, cari au știut să străbată mai adânc în cunoașterea legilor de desvoltare ale vieții psihice și, prin urmare de a așeză știința Psihologiei pe temelii mai bune.

2. Principiul suprem al Didacticii vechi : „Învățământul are să fie natural“. Dela *Ratich* până la *Herbart*.

*Ratich*, didactician din școala realistă a secol. XVII, în opera sa «Noul metod» (1620), a enunțat principiul : «Toate (lucrările învățământului) să se facă în deplină conformitate cu *natura* !» Incepând dela *Ratich*, cinozura pedagogilor din secol. XVII. și XVIII. a devenit aceasta : «Educațiunea, în toate procedările sale, are să urmeze calea *naturei*». *Comenius* luceafărul pedagogic al secol. XVII., împrumută acest principiu dela *Ratich*, și în celebra sa operă ; «*Didactica magna*» îl erige în principiu suprem a tot învățământul». Iată ce zice *Comenius* : «*Stricta ordine școlară să se împrumute dela natură, și într'adevăr o astfel de ordine, pe care să n'o poată împedeca nici un obstacol*». Metodul învăț. are să se construiască *pe natură*, ca pe stâncă stabilă și necclintită ; căci arta nu poate nimic, decât a *imita natura*».

Din acest principiu cardinal, *Comenius* derivă : a) principiile, cum se poate predă și învăță cu *ușurință*, b) cum se poate predă învățământul în mod *temeinic* și c) în mod *scurt și repede*. De ex. «*natura începe cu depărtarea a tot, ce nu e bun și curat*» ; «*natura pregătește materia așa, încât să-i poată da formă*» ; «*natura e atentă asupra timpului potrivit*» ; «*natura nu-și pierde cumpătul în acțiunile sale*» ; «*natura nu scoate nimic la iveală cu forța, ci numai aceea, ce este complect format înlăuntru și tinde să iasă la iveală dela sine*», șcl. șcl.

Englezul *Locke* învață principiul procedării naturale din operele lui *Comenius* și în »Cugetările sale asupra educațiunei« (1693) îl urmează fidel.

Marele cugetător dela Geneva, *Rousseau* împrumută principiul *procedării naturale* dela *Locke*, și mergând în aplicațiunile acestui principiu, am putea zice, până la extrem, prin cartea sa intitulată »*Emil*«, sau despre educațiune, carte pe care *Goethe* o numește »evangelia educațiunei naturale«, iar *Pestalozzi* o conzideră numai de »o carte de visuri asupra educațiunei«, inaugurează o nouă epocă: *epoca naturalizmului pedagogic*. *Rousseau* zicea: »Nu e altă carte, decât *natura*; nici un alt învățălor, decât faptele înseși« șcl. Apoi aderenții școalei *filantropiniste*, epigonii lui *Rousseau* s'au nizuț de a traduce în practica învățământului principiul naturalistic, propovăduț cu atâta vervă de marele lor magistru.

Tot așa a procedat și *Pestalozzi*, urzitorul *metodului elementar* și dascălul Europei la Iverdun (1805—1825). Iată cum se exprimă el, în opera sa »Cum învață Gertruda copiii săi« (1801): »*Mersul naturei* în dezvoltarea neamului omenesc este nestrămutabil. Nu există, și nici nu pot să existe, în această privință, nici măcar două metode bune, ci numai unul singur poate fi bun, și anume acela, care în toate se bazează pe legile vecinice ale naturei. Însă metode greșite există nenumărate de multe, și greșala fiecărui metod crește în măsura, în care acesta se depărtează dela legile naturei, șcl. Și apoi *Pestalozzi* încheie opera sa cu următoarea enunțațiune: »Eu am stabilit principiul suprem a tot învățământul prin recunoașterea *intuițiunei*, ca bază absolută a toată cunoștința. Și înlăturând toate învățăturile (regulele) particulare, m'am nizuț să aflu ființa doctrinei însăși și forma primordială, prin care dezvoltarea geniului omenesc este determinată de către *natura* însăși, șcl.

Tot așa și *Fröbel*, care zice: »Până când nu se va proceda conform naturei, până atunci toate reformele școlare vor rămâne zidite pe nisip«, șcl. șcl. În fine, pe calea brăzdată de *Pestalozzi* pășește *Diesterweg*, însuflețitul

luptător pentru libertatea învățământului și întemeietorul Metodicei școlii elem.

În rezumat: Principiul naturalistic al Didacticii vechi ne învață, că: 1) deoarece natura ne oferă mai întâi cunoștințe formate *prin senzuri*, din cari mintea noastră alcătuiește idei abstracte, tot așa și *la învățământ vom avea să procedăm dela intuițiuni la abstracțiuni* (la formarea de noțiuni logice); 2. și deoarece primele idei prin *limba maternă* (a elevului), ca mijloc de comunicație spirituală, se pot da în formă mai naturală, în mod mai ușor, limpede și sigur: începutul a tot învățământul va avea să se efectuească în limba maternă a elevului. Prin enunțarea acestor postulate, reforma didactică, inaugurată de aderenții principiului naturalistic, solicitând cunoașterea obiectelor și fenomenelor în realitatea lor senzibilă, prin activitatea personală, din partea elevului, înlăturând memorizarea cuvintelor și revendicând limbei materne drepturile sale date de natura însăși, *a transformat școlile latine din secol. XVI. în școlile naționale.*

Însă principiul, care cere, ca în toate lucrările învățământului să imităm modurile de procedare ale *naturei externe*, nu poate să fie acceptat ca principiul suprem al unei Didactice adevărate, pentru că obiectul, asupra căruia se îndreptează toate acele lucrări, nu este natura externă cu procesele ei mecanice, ci *este sufletul (elevului) cu legile organice ale vieții psihice.* Așa se vede, că *Rousseau* și mai ales *Pestalozzi*, sunt conștienți de acest fapt, căci întrădeavăr principiile și părerile lor, relative la întocmirea învățământului, reprezintă în mod destul de marcat, tranzițiunea dela »Didactica naturalistică« a lui *Ratich* și *Comenius* la »Didactica psihologică« a lui *Herbart* și a școlii sale.

### 3. Herbart și discipolii săi.

În jumătatea primă a secol. XIX. se începe *epoca de formațiune a Didacticii moderne.* Este de observat, anume că toate principiile Didacticii vechi erau întemeiate și con-



struite pe teoria așa numitelor »facultăți spirituale«, sau cel puțin aduse în legătură cu această teorie, care pe cât timp a servit Didacticei ca bază, aceasta n'a putut să se înalțe la îndreptări clare, temeinice și fecunde. *Herbart* († 1841) este acela, care a răsturnat și a înlăturat acea teorie falză și sterilă, a plâzmuit un nou sistem psihologic și astfel a pus și Didacticei o bază mai solidă.

*Herbart* a demonstrat, că »facultăți psihice« distincte nu există, că teoria facultăților, născocită de *Aristotel*, este numai un bazm (el îi zice: »mit psihic«). Mai departe însă afirmă, că: »Elementele primare ale vieții psihice sunt reprezentanțiunile, din cari sub anumite condiții se produc sentimentele și tendențele, numai cu niște modificări ale reprezentanțiunilor. Sau cu alte cuvinte: Toate fenomenele psih. se derivă din reprezentanțiuni (intelectualism). Ceeace în limbajul de toate zilele se numește memorie, fantazie, plăcere, dorință șcl., nu sunt decât momente de relațiune sau de acțiune în o anumită massă de reprezentanțiuni, șcl. De la natură toate sufletele sunt omogene, și numai dela încorporarea lor și dela primele impresiuni atârnă individualitatea. Pe această nouă Psihologie, *Herbart* întemeiază și edifică întreg sistemul său pedag., iar în fruntea Didacticei sale pune principiul suprem: »Tot învățământul are să fie educativ!« Și într'adevăr acest principiu cardinal, după cum vom arăta mai jos, rezultă, ca o consecvență naturală, din teoria sa psihol. intelectualistă, teorie după care sentimentele și volițiunile (tendențele) nu există și nu pot exista independente, ci numai ca derivatele reprezentanțiunilor.

Discipolii lui *Herbart*, și anume dintre cei vechi *Stoy* și *Ziller*, iar dintre cei noi cu deosebire *Dr. W. Rein* au dezvoltat, complectat resp. îndreptat teoriile marelui lor magistru. Îndeosebi *Ziller* a publicat monumentală operă: »Întemeierea doctrinei învățământului educativ«. (*Grundlegung zur Lehre vom erziehenden Unterricht*). El a adăugat la teoria did. a lui *Herbart* mai ales două principii

mari, și anume principiul *concentricării riguroase* și pe acela al *treptelor istorice-culturale*.

În fine *Dr. W. Rein*, cel mai distins reprezentant actual al școlii herbartiene, a perfecționat mai departe Didactica lui *Herbart*. În deosebi dela el avem o determinare mai corectă și preciză a *treptelor formale*, fapt de mare însemnătate pentru învățământul elem. Dintre operele de mare valoare ale lui *Dr. Rein* amintim la acest loc pe cele două mai vaste, anume: »Manualul enciclopedic al Pedagogiei« (Encyklopädisches Lehrbuch der Pädagogik), (în 8 volume), care încep din 1905 se publică în edițiune nouă și »Pedagogia în expunere sistematică« (Pädagogik in Systematischer Darstellung) (2 vol.), din care volumul al doilea apare tocmai acum (1907).

Prin provocarea la aceste izvoare celebre de Pedagogie actuală, izvoare foarte respectate în lumea pedag., am fi intrat în curentul *Didacticii herbart*, până la punctul de dezvoltare, unde ea se află astăzi. Acum deci am putea trece la tratarea proprie a subiectului nostru, spre a determina ființa și scopul *învățământului educativ*.; însă înainte de a o face aceasta, fie-mi permis de a arunca o ochire retrospectivă, spre a arăta, că *principiul învățământului educativ*, nu e de tot nou, ci în o formă mai mult ori mai puțin implicită, deja se cuprinde în părerile pedagogilor din secolii precedenți, anume a fost prevestit de către pedagogii realiști: *Montaigne* și *Comenius*, apoi de *Rousseau* și *Pestalozzi*.

#### 4. Prevestitorii învățământului educativ.

*Montaigne* în »Incercările« sale (1580) zice: »În ziua de azi (secol. XVI.) părinții nu se îngrijesc de alta, decât de a umplea capul copiilor lor cu cât mai multe cunoștințe; de *rațiune* și de *virtute* nici vorbă nu e. Scopul învățământului are să fie, de a face, ca elevul să devină mai inteligent și *mai bun*. Elevul meu n'are numai să reciteze lecțiunea, ci mai mult să o deprinză: o va repetă în lucrările sale; în întreprinderile sale se va vedeă, dacă este

mai înțelept; în purtarea sa, dacă e bun și drept; în conversațiunea sa, dacă are judecată și gust; în lucrurile sale, dacă iubeste ordinea, în pornirile sale, dacă e cumpătat șcl.

Mai departe Comenius în Didactica sa (1657) definește școlii următorul scop: »Școala are să tinză la tot aceea, ce face cultura întregului om, anume: să se cultive aptitudinile elevului (prin științe, arte și limbi), *îndeosebi moravurile să se desvolte în virtuți și inima să adore pe Dumnezeu.*

Rousseau în »Emilul« său (1762) zice, că: »Pe mine nu mă împoartă, dacă elevul meu are să se facă soldat, avocat, șcl., ci eșind de sub mâinile mele va fi întâi și întâi om, adecă: »tot aceea ce trebuie să fie un om«, om cu sufletul întreg și sănătos, înzestrat cu o cultură umană generală, fără privire la cutare specialitate, șcl. Așadar întru urmărirea scopului cultivării, *elementul educativ*, va trebui să aibă precădere față de toate celelalte scopuri. ✓

Apoi Pestalozzi, în opera sa înțeleaptă și adâncă »Orele de seară ale unui sihastru« (1780), determină scopul școlii astfel: »Desvoltarea generală a tuturor puterilor interioare ale naturei omenești, spre *adevărata înțelepciune omenească*, desvoltare în conformitate cu legile inerente ale acestei naturi, în tot cuprinsul ființei, raporturilor și lucrărilor sale. Exercițiul și aplicarea puterilor și înțelepciunii sale în situațiunile și împrejurările deosebite ale vieții omenești, este educațiune *de specialitate*. Inșă aceasta din urmă în totdeauna are să se subordoneze celei dintâi. Celce nu este om deplin cultivat, *aceluia îi lipsește baza pentru cultura chemării sale mai apropiate și a pozițiunii sale speciale.*

În fine Diesterweg, marele discipol a lui Pestalozzi, relevează puterea educativă a învățământului prin următoarea sentență lapidară: »Doctrina este cea mai bună disciplină«, adecă: învățământul bine întocmit este mijlocul cel mai efectiv al educațiunii morale.

Din toate aceste enunțațiuni reiese învederat, că mulți didacticiani de valoare, chiar anteriori lui Herbart și școlii

sale, au recunoscut, apreciat și cerut conziderarea *elementului educativ în învățământ*; la toți cultura umană generală este supraordonată celei de specialitate; scopul învățământului coincide cu acela al educației; și în fine, puterea moralizatoare a învățământului nici unul nu o pierde din vedere. Însă la nici un pedagog înainte de *Herbart cultivarea voinței morale prin învățământ* nu a fost accentuată și solicitată cu atâta aplomb și perspicuitate, după cum a făcut-o aceasta *Herbart* și marii săi discipoli în jumătatea a doua a secolului XIX.

### B) Partea didactică proprie\*).

#### Principiul învățământului educativ în înțelesul Psihologiei și Didacticii herbartiane.

##### 1. Ființa învățământului educativ.

*Herbart* († 1841), unul din întemeietorii Didacticii științifice și din cei mai valoroși pedagogi ai tuturor timpurilor, este acela, care a conceput și determinat *ideea învățământului educativ* cu toată preciziunea. El anume zice: »Învățământul va avea să formeze mai deaproape cercul de gândire al elevului, iar educațiunea: caracterul. Însă cea din urmă (educațiunea) nu e nimica fără cel dintâi (fără învățământ). În acest principiu suprem se rezumă esența pedagogiei mele.

Mărturisesc, că nu-mi pot face idee despre educațiune fără învățământ, precum viceversa *nu recunosc de bun acel învățământ care nu educă*. Pentru adevăratul educător este indiferent, că ce fel de cunoștințe sau dexterități tehn. învață elevul, cu scop de a trage folos din ele în viața practică, în sfera cutărei chiemări speciale; pe când din contră, chestiunea, că: *în ce chip se determină cercul de cugetare al elevului*, este pentru educător »tot«, căci din idei și cugetări se derivă toate sentimentele, tendințele,

\*) Izvoare: *Dr. W. Rein*: »Encyklopädischer Handbuch der Pädagogik« II. Aufl., 903—7.

*Dr. W. Rein*: »Pädagogik in systematischer Darstellung«, 1906.

*P. Natorp*: »Allgemeine Pädagogik«, 1905.

toate deciziunile voinței și modalitățile de acțiune ale individului. Educatorul numai atunci va putea să aibă în treaga educațiune în puterea sa, dacă va fi știut să introducă și să stabilească în sufletul elevului său un cerc de cugetare vast, bine organizat și concentrat, un cerc de cugetare, prin care elevul să devină capabil de a rezista în contra influențelor nefavorabile, provenite dela mediul social care-l împresoară, ba chiar de a-se și lupta în contra influențelor nefavorabile, provenite dela mediul social, care-l împresoară, ba chiar de a-se și luptă în contra aceloră, iar pe cele favorabile de a-le primi și a-le asimilă cu conținutul lumii sale interioare.

Didactica herbart. face distincțiune preciză între »învățământul needucativ« și »învățământul educativ« și anume: învățământul needucativ sau »de specialitate«, tinde numai de a pregăti pe elev pentru cutare chiemare specială, pentru cutare profesiune, șcl. Aci elevul învață în vederea câștigului material, pe care il va putea avea din cunoștințele învățate, cu scop de a-și asigura subsistența. La acest fel de învățământ, nu se caută, dacă individul a devenit *eticește* mai bun sau mai rău, deși nu se poate nega, că pregătirile serioase și temeinice, fie pentru orice chiemare din viitor, îl înalță pe om, mai mult ori mai puțin, și în privința morală. Insa pentru învățământul de specialitate *totuș nu acesta este scopul principal.*

De tot altcum stă lucrul la învățământul educativ, căci aci cunoștințele, cari se dau elevului, nu apar ca scop propriu, ci mai presus de toate se întrebuintează ca niște mijloace, prin cari (formând cercul de gândire al elevului) căutăm *de a influința asupra voinței sale (morale).* Până când pentru învățământul de specialitate cerința principală e: de a da elevului anumite cunoștințe și dexterități necesare și utile: până atunci pentru învățământul educativ lucrul cel mai de căpetenie este: *de a produce în elev o anumită activitate personală interioară (spirituală), de a nobilită și a augmenta această activitate în serviciul culturii umane generale.* Mai departe învățam. educativ are în ve-

dere nu numai cultura intelectuală, ci în primul plan: nobilitarea inimii și îndreptarea statornică a voinței spre bine. Deci învățăm. educativ are în vedere întâi și întâi: formarea caracterului moral, pe când învățăm. educativ lasă această problemă înaltă în sarcina nizuințelor și lucrării individuale, în valurile și curentul vieții. Pe când învățăm. needucativ se restrânge la cerințele unei culturi speciale: pe atunci învățăm. educativ tinde de a dezvoltă și a stabili în elev o astfel de cultură umană generală, în al cărei centru să stea și să domineze idealul virtuții.

2. *Determinarea mai precisă a scopului învățământului educativ.*

Învățământul educativ în opozițiune cu cel de specialitate, are să tinză spre scopul general al educațiunii. Deci scopul învățăm. educativ, este de a-se deduce din însuși scopul educațiunii. Se știe însă, că scopul suprem a toată educațiunea este: formarea caracterului moral. Prin urmare, toate cunoștințele și dexteritățile, pe cari și-le însușește elevul prin învățământul educativ, au să serve în prima linie la formarea caracterului moral, așa încât învățăm. educativ, în mod indirect, se pune în serviciul educațiunii morale și se împreună cu disciplina pedag., care la rândul său caută să transformeze în obiceiuri (datine) mor. dispozițiunile, pe cari le-a produs învățământul.

Și apoi *Herbart* și discipolii săi afirmă, că prin formarea cercului de cugetare al elevului, se poate influința cu efect și cu siguranță asupra deciziunilor voinței sale, *pentru că tendințele nu sunt niște fenomene, ce ar putea să stea fără de reprezentatiuni*. Izolată de idei, separată de legăturile sale cu judecata și cursul logic al cugetării, voința nu e nimica. Mai departe *Herbartianii* afirmă, că deși de multeori putem află în sufletul nostru idei de acelea cari nu sunt însoțite nici de sentimente, nici de volițiuni (tendențe), însă nici odată nu pot să apară sentimente sau tendințe, cari să nu se derive din anumite idei, deși, poate obscure. Așadar voința, în toate nuanțele, își are rădăcinile sale în masele de idei și cugetări; din ele răsare, din

ele se dezvoaltă, prin ele se determină în toată vremea.

Apoi Didactica herbart. continuă firul rezonamentelor sale astfel : adevărat, că voința întotdeauna își are rădăcina sa în cercul de cugetare al omului, totuș ea va putea să iasă la iveală din acest cerc, numai sub anumite condițiuni, anume: până când cunoștințele elevului rămân un agreeat indiferent, adică o sumă de idei *lipsite de sentimente*, până atunci ele *nu vor putea să influențeze asupra voinței lui*. Prin urmare învățământul numai atunci va merita numele de învăț. educativ, dacă ideile, cari fac conținutul lui, vor fi însoțite de *tonuri emoționale*, destul de intenzive, așa încât deodată cu agonisirea de cunoștințe, *să se arate și oarecari sentimente de plăcere pronunțate*. În cazul acesta, nu preste mult, în urma sentimentelor, se vor ivi astfel de *tendințe*, cari nu vor lăsa pe elev să rămâie pasiv, *ci îl vor îndemna la oarecari deciziuni spre lucrare*.

Starea cea justă, în care învățăm. educativ are să transpue pe elev, va fi deci realizată atunci, când în sufletul aceluia se vor produce tendințe de a lucra cu plăcere, cu tragere de inimă, din impulsione și inițiativă personală proprie, și anume așa, încât elevul să nici nu fie dispus de a tinde să lucreze în altă direcțiune, decât numai în direcțiunea binelui, frumosului și adevărului. Această dispozițiune psihică se zice: *interes pedagogic*.

Și dacă interesul este odată deșteptat în elev, acesta va fi pus pe calea sigură a adevăratului progres, căci impulsionea de a lucra de bunăvoe va rezidă permanent în interiorul său și va emana din aceasta neîncetat. De aci urmează, că *scopul cel mai deaproape al învățământului educativ nu poate fi altul, decât a deșteptă, a dezvoltă și a întări în sufletul elevului interesul pedagogic*. Dacă învățământul a făcut aceasta, atunci *el a câștigat influență decisivă și asupra voinței elevului*. În fine din aceste motive rezultă, că *principiul cardinal al învățământului educativ este următorul: Instruează așa, încât să se deștepte în interes în elev, și deșteaptă interes pentru că să se formeze și*

reguleze »voința« elevului. Iată cvintesența principiilor did. ale școlii herbartiene!

Un principiu binecunoscut al Didacticii vechi zicea : »Instruiază interesant«, pentruca elevul să învețe ceva. Aci pe »învățare« se puneă tot temeiul. Acest principiu este falz, pentrucă (zic Herbartienii), nu pe »învățare« trebuie să se pună greutatea, ci pe »interes«, cunoștințele pot să dispară, până când interesul perzistă în sufletul elevului și după ce el iese de sub influința educativă a școlii și ca un impuls succesiv crescând, îl va îndemna pe acela de a urmări scopuri din ce în ce mai nobile. *Deșteptarea și întărirea interesului este și are să fie principiul de viață al învățământului educativ. Și în sfârșit întocmirea învățământului în o astfel de formă, încât prin mijlocirea interesului să se dezvoalte și îndrepteze »voința« elevului, nu poate fi întrecută prin nici un alt mijloc pedagogic.*

### 3. Noțiunea și speciile interesului.

Herbart zice : «Interes» însemnează : îndemnare spre activitate spontană, din partea elevului. Cel, care păstrează cunoștințele și se nize de-a și-le augmentă, acela se interesează de cunoștințe șcl.

Școala va avea să desvolte interesul în două direcțiuni mari, anume : inter. față cu natura și int. față cu viața omenească. Și apoi aceste două direcții principale se ramifică în atâtea specii, în câte forme se manifestă lucrarea spiritului omenesc în serviciul binelui, adevărului și frumosului. Deci Didactica herbartiană cere : «Interesul ped. are să fie multilateral». Și cu toate că ținta ultimă a învățăm. educativ rezidă în ideea virtuți, (caracterul moral), totuși scopul cel mai de aproape, pe care acel în. vământ are să-l urmărească, este : interesul multilateral. Și apoi, dintre diferitele specii ale interesului, celui moral-religios trebuie să i-se dea întâietate, să i-se asigure intențitatea, trăinicia și predominarea supremă. Dacă învățământul va urmări cu sollicitudine și conzecvență aceste scopuri, atunci el se va pune în serviciul formării caracterului moral, ținta supremă a toată educațiunea.



#### 4. Gruparea materiilor de învățăm.

În mod corăspunzător celor două mari direcțiuni ale interesului («natura» și «viața omenească»), Didactica herb. grupează și materiile de învăț. în două clase mari, făcând distincție între învățământ «real» și învățământ «etic». Anume învățământul din științele naturale și matematice, întrucât el tinde de a da elevului cunoștințe despre natură, cu scop de a-i înainta cu deosebire cultura intelectuală, se zice: *învățământ real*; iar întrucât învățământul din științele istorice și limbistice își face de scop de a-l conduce pe elev la cunoașterea raporturilor și evenimentelor din viața omenească, pentru a-i dezvoltă cultura morală, se zice *învățământ etic*. Și deoarece «cultura morală» e de mai mare valoare, decât «cult. intelectuală», deaceia și *învățământului etic trebuie să i-se deă întâietate față cu cel real, ba după didactica herbart., învățământul etic este de a se conzideră chiar ca și centrul întreg învățământului educativ*. Așa dar, după Did. herbart., principiul de distincțiune al materiilor de învățământ este *influența ce acelea, afirmativ, o pot aveă asupra culturai morale a elevului*.

#### C) Partea critică.

După ce am expus ființa și scopurile învățământului educativ, a principiului suprem, în care se rezumă esența Didacticei herbart., urmează să cercetăm mai deaproape bazele psihol. și conzecvențele ped. trase din acest principiu, *la lumina critică a Psihologiei actuale*.

1. *Reducerea tuturor fenomenelor psih. la reprezentațiuni (și îndeosebi derivarea voinței din inteligență) este o teorie falză.*

Punctul de plecare psihol. al lui Herbart, că toate fenomenele psih. se pot deriva din reprezentațiuni, și că prin urmare *chiar și voința este numai un fenom. derivat din inteligentă, este o părere absolut falză, pentrucă cele trei clase de fenomene psih., (anume: ideile, sentimentele*

și tendințele) nu se pot reduce unul la altul, ci toate trei sunt de o potrivă originale și primordiale; aceste trei feluri de fenomene psih., deși merg paralel unele lângă altele, nu se pot transforma unul în celălalt, anume așa, că din reprezentatie să se facă sentiment, ba chiar voință șcl. Prin nervii senzibili se produc: toate simțirile, iar prin nervii motori: toate mișcările. Senzațiunile și mișcările sunt două fenomene psiho- (fiziologice) fundamentale, iar relațiunea dintre »senzațiune« și »mișcare« se arată prin »tonul afectiv« (sentimentele de plăcere resp. displăcere). Din senzațiuni se clădește și se dezvoaltă întregul domeniu al »fenomenelor intelectuale« pe când pe impulsurile motorice, se bazează toate »fenomenele voliționale«. Și precum »senzațiunea« ca atare nu se poate transforma în înervațiune motorică resp. în mișcare: tocmai așa nici »inteligenta pură« nu se poate preface în »voință proprie« sau chiar »v. morală«. »Sentimentele« și »tendințele« adevărat că pot să însoțească reprezentațiunile și pot stă în raport foarte intim cu acestea, însă nici odată nu sunt și nu pot fi numai modificări de ale reprezentațiunilor. Cu o vorbă: încercarea lui *Herbart* de a reduce toate fenomenele psihice primordiale și îndeosebi și »voința«, numai la »reprezentațiune« este tocmai așa un bazm, precum a fost teoria facultăților psihice a lui *Aristotel*. Aceste fapte, documentate până la evidență de cătră Psihologia actuală, sunt de o importanță principială pentru *Didactică*.

2. *Cultura intelectuală singură încă nu e de ajuns spre a asigura cultura voinței.*

Bazată pe ipoteza, că sentimentele și voința sunt numai niște modificări de ale reprezentațiunilor, »Didactica herb.« ușor ne poate induce în rătăcire prin maxima greșită (a lui *Herbart*), care zice, că: »In ce chip se determină cercul de gândire al elevului, aceea este pentru educător tot, căci din idei (cugetări) se derivă sentimentele, tendințele, deciziunile și modurile de acțiune ale individului«.

Adevărat, că fenomenele inteligenței cu acelea ale voinței se întâlnesc în unitatea conștiinței, cu toate acestea:

voința nu atârnă în mod unilateral numai dela intelect, și prin urmare: nici cultura voinței nu e condiționată exclusiv numai de cultura inteligenței, după cum afirmă Herbart și discipolii săi, ci precum inteligența, așa și voința își are rădăcina sa deosebită în viața psih., își are ființa și dezvoltarea sa proprie. Și cu toate că cultivarea îngrijită a inteligenței poate să promoveze în măsură considerabilă cultura voinței, totuș cultivarea inteligenței în sine încă nu poate să producă și să asigure în mod absolut cultura proprie a voinței.

Herbart și discipolii săi afirmă că: »Nu există educațiune fără învățământ, și viceversa: nu poate fi recunoscut de bun acel învățământ, care nu educă«. Este frumoasă și adevărată această enunțiațiune, însă nu în înțelesul motivării, pe care i-o face Herbart, că adecă: »din reprezentațiuni ar rezultă toate deciziunile voinței«, motivare, pe care Dr. W. Rein, cel mai distins reprezentant actual al școlii herbart., o formulează în mod încă și mai pregnant așa, că: »Deciziunile voinței întotdeauna se determină prin viața reprezentațiunilor«.

Psihologia de astăzi răstoarnă această aserțiune, dovedind că numai din reprezentațiuni pure nici odată nu va putea să rezulte voința însăș, ba încă chiar nici reprezentațiune plus sentiment nu poate da voință în înțelesul adevărat al cuvântului, ci »voința« este și rămâne un fenomen psih., care atât după ființa cât și după natura dezvoltării sale, este ceva distinct de inteligența proprie.

Dacă această teorie psih. ar fi adevărată, atunci o inteligență perfecționată întotdeauna ne-ar conduce la o voință corectă. Aceasta însă nu se întâmplă în toate cazurile, căci la mulți indivizi pe lângă un intelect foarte cult, aflăm o voință defectuoasă, atât în cece privește energia, cât și direcția ei morală.

Nu voiesc să mă estind mai departe, totuș țin să amintesc în treacăt, că celebrii psihologi ai timpului prezent, precum: Wundt în Germania, Ribot în Franța, Sully în Anglita, James și Stanley Hall în America, nu numai că

resping derivarea intelectualistă a fenomenelor psih., ci documentează, cu argumente experimentale puternice, (cu ajutorul fiziologiei, biologiei și psihologiei infantile), că fenomenele voliționale *sunt priore* celor intelectuale, ba chiar că cele dintâi produc dezvoltarea celor din urmă. În legătură cu acest nou sistem psihologic (voluntarizm) se dezvoltă în timpul mai nou *Didactiva experimentală*, care are să fie Didactica secolului al XX.

3. »*Interes și voință*«. Dispoziția psih., pe care o numim »interes« se deosebește de »voință«. Adevărat, că în interes se află deja un fel de voință embrională (stare latentă), însă cu toate acestea: *nu interesul guvernează voința*, precum susține Didactica herb., ci din contră: *voința guvernează interesul și îl îndreptează acuș într'o direcțiune, acuș în alta*.

4. *Valoarea cultivării »inteligenței« și »voinței«, privite îndeosebi, și raportul lor reciproc.*

Încă și mai bătătoare la ochi este derailarea din ogașul corect a unor herbartieni, cari accentuând *scopul moral* al învățământului, ajung până acolo, că consideră cultivarea intelectuală *numai ca mijloc în serviciul cultivării voinței*. În acest chip, de cultivarea inteligenței prin învățământ nici nu se poate ținea seamă în măsura, pe care o cere însemnătatea proprie a culturii intelectuale, ca atare. Raportul dintre »inteligentă« și »voință« nu are să se iea așa, că »voința« este stăpâna, iar inteligența servitoarea ei, ci fiecare din aceste două manifestări psih. cardinale își are ființa dezvoltarea și valoarea sa deosebită, *chiar și independente una de alta*. Prin urmare atât »inteligentă«, cât și »voința« *trebnesc cultivate în conformitate cu natura și importanța lor, ce o posed fiecare (și independente una de alta)*; iar în sfârșit amândouă să se aducă în *acord*, așa că să se ajutore și completeze una pe alta împrumutat. Cei mai mulți Herbartianii nu țin seamă de »independența relativă« a inteligenței de voință. De altă parte însă la unii chiar și independența voinței rămâne scurtată, pentru că este redusă de a apărea *numai ca și o rezultantă pur mehanică*

a mișcării reprezentărilor. Această supozițiune falsă i-au condus pe Herbartieni la concluziunea (de valoare dubioasă) că în învățământ, (care direct poate opera totuși numai asupra cultivării intelectuale), s'au vârit și elemente de acelea, cari în înțeles riguros pedagog. nici nu aparțin acolo, anume: că la studiile relig.-istorico-lingvistice să se pună, deadreptul, temeiul principal pe „excitațiunile afective” (pe deșteptarea de sentimente), numită »interesare« din partea elevului. Prin învățământ de sigur trebuie să se deștepte »interes« în elev, însă acest interes n'are să se înalțe la rangul de moment principal, și să nu se introducă de dinafară, ci să se producă și să se mențină prin ocuparea intențivă, amănunțită și aprofundată cu obiectul respectiv. Nu e de ajuns predarea atrăgătoare, interesantă și însuflețitoare din partea învățătorului, ci se cere *deslănțuirea puterii combinate și creatoare a inteligenței elevului.*

##### 5. *Învățământ »etic« și învăț. »real«.*

Am văzut, că Herbartianii fac distincțiune între „învățământ etic” (din cunoștințele religioase-istorico-lingvistice) și „învățm. real” (din cunoșt. naturale și matematice). Față cu această distincțiune se pot face următoarele obiecțiuni: 1. scopul principal și propriu al învățământului, privit după adevărata sa ființă, este și trebuie să fie, mai presus de toate, *de a formă în mintea elevului cât mai multe noțiuni și judecăți clare și precise, iar nu numai de a produce sentimente și tendințe*; acesta se poate acceptă cel mult numai *ca scop secundar*; 2. principiul de a distinge un anumit grup de cunoștințe de toate celelalte *tocmai prin criteriul de a fi obiecte etice*, ar însemna, că de ex. Istoria, ca obiect de învăț., nu poate să se numere între obiectele, cari contribuiesc la dezvoltarea culturii intelectuale; sau că Matematica, — (despre care știm, că prin concentrarea, aprofundarea și conzecvența cugetării log. nu numai luminează mintea, ci întărește și voința) — n'ar putea avea influință și asupra sentimentelor și tendințelor morale ale elevului. Într'adevăr, în această privință, chiar și filozofii antici, ca de ex. *Platon*, au cuprins mai

profund lucrul, când a afirmat, că Matematica, prin exercitarea și disciplinarea riguroasă a inteligenței, contribuie în măsură conziderabilă și la cultivarea morală a elevului șcl.

### C) Rezumat.

Din toate ideile, pe cari le-am desfășurat în partea istorică, didactică și critică a tratatului de față, putem trage următoarele concluziuni pentru Didactica actuală: principiul „învățământului educativ“ este într'adevăr un principiu foarte prețios, principiu, care scoțând în relief efectele educative-etice ale învățământului, a revărsat nouă lumină în desvoltarea Didacticei; acest principiu merită să fie menținut și pe mai departe, însă corectat și complectat cu motivările, pe cari ni-le oferă Psihologia actuală, anume: 1. „voința“ nu e de a se conzideră numai ca și un fenomen psih. *derivat* din reprezentațiuni, și cu atât mai puțin ca o rezultată mecanică din mișcările și relațiunile reprezentațiunilor, ci ea își are rădăcina, ființa și independența sa (relativă) de reprezentațiuni; 2. prin urmare nici „cultura voinței“ nu e și nu poate fi numai un rezultat mecanic al culturai intelectuale“, ci fiecare din aceste culturi“, își are ființa și valoarea sa și *deosebită*.

Așadar într'adevăr *educativ* va fi învățământul, -dacă atât «inteligența» cât și «voința» se vor cultiva prin el *după adevărata lor ființă și putere originală ce o au în viața psih. a omului*. Și preste tot se poate afirmă, că cu cât desvoltarea fenomenelor de cunoștință se va duce la o cultură intelectuală mai genuină și mai intenzivă: cu atât acea cultură va contribui în măsură mai mare și la cultivarea voinței. Prin o cultură intelectuală temeinică pe de o parte se va pune bază tuturor *virtuților*, pentrucă toate intențiunile și faptele nobile se razimă pe chibzuială logică corectă, întemeiată pe idei clare; de altă parte însă această bază intelectuală a intențiunilor și faptelor noastre ar rămâneă sterilă, *dacă puterea proprie originală a voinții nu ar putea să devină stăpână preste materiile (ideile, jude-*

căfile, scopurile,) pe care i-le oferă inteligența. Mai departe, tocmai această putere originală și primordială a voinței se va putea desvoltă numai în legătură intimă cu puterea deasemenea originală a inteligenței. Și e de observat, că această putere primordială a inteligenței este ceva cu totul deosebit de aceea, ce numim primirea (pasivă) a cunoștințelor. În fine, pe cum bine observă Natorp, baza ultimă a tuturor greșelilor Didacticei herbart. este, că ea nu ține seamă de puterea spontană, originală și independentă, atât a «voinței», cât și a «inteluctului» (precum și a fantaziei estetice), și cultivarea acestora, (în flagrantă opozițiune cu Pestalozzi) o conzideră mai mult ca o desvoltare introdusă de din afară în sufletul elevului, iar nu ca o desvoltare în prima linie lăuntrică. În fine școala, chiar dacă ea dă învățământ oricât de educativ, nu poate să desvoalte voința pe deplin, pentrucă această desvoltare nu e un efect al cunoștințelor și sentimentelor, ci e un rezultat al faptelor, a păfaniilor și a luptelor, din viața fiecăruia, pentru cari școala, adevărat că-l pregătește pe elev, în cari însă nu-l poate introduce direct, decât numai în măsură restrânsă. —

#### D) Încheiere.

Marele cugetător, filozoful *Kart* zice: «Este încântător de a ne imagina, că natura omenească, prin educațiune, se va putea perfecțiună succesiv tot mai mult, și că aceea încetul cu încetul, va putea fi adusă la un grad de desvoltare, care să se apropie tot mai mult de idealul omeneimei.» Dacă există mijloace, prin cari se poate lucră cu efect la înălțarea nivelului moral și intelectual al neamului omenească, mijloace prin cari popoarele să se poată apropia de culmile perfecțiunii visată de *Kant*, dintre acele mijloace cele mai puternice nu pot fi altele, decât școlăle educative, școlăle, în cari, în mod accesibil pentru toate clasele societății om., să vor cultivă toate manifestările psihice ale indivizilor în conformitate deplină cu natura lor originală, și totuși în armonie unele cu altele, așa încât

mintea să caute adevărul pur, inima să știe prețul frumosul, iar voința să se manifesteze prin fapte eliberate din cătușile egoismului îngust și puse în serviciul altruismului nobil, fapte conforme legilor morale omenești și divine.

Toate puterile, prin cari gințile se vor putea înălța, vor putea străluci și își vor putea împlini misiunea lor istorică, se vor putea prepara mai bine în școale pătrunse de *elementul educativ*, în școale, cari vor ști să formeze inteligențe luminate și *adevărate caractere*, căci numai caracterele firme vor fi capabile de a asigura neamului lor dezvoltare și viață îndelungată și prosperă. Tocmai de aceea pentru toți cei ce se nizuiesc de a fericii popoarele prin lumina culturii, *principiul școlii educative*, a școlii care fără alte conziderațiuni și interese laterale, va forma și va întări voința statornică în bine în deplin acord cu judecata corectă a inteligenței luminate, are să le serve ca normă pedagogica supremă!

Arad, în 29 August n. 1907.

Dr. P. Pipos,  
profesor.

## Convocare.

Despărțământul protopopesc Radna, al reuniunii învățătorilor ort. români din protopopiatele aradane, I—VII își va ține adunarea sa de toamnă în comuna Șoimoș, Marti, în 9/22 Octombrie a. c., în școala învățătorului Simeon Crăciunescu, pe lângă următoarea

### PROGRAMĂ:

1. Chemarea Duhului sfânt.
2. Prelegere practică cu cl. VI din fizică despre »Fulger«. Va prelege învățătorul, care va fi sortat.
3. Deschiderea adunării.



4. Apelul nominal.
5. Reflexiuni asupra prelegerii.
6. Executarea concluzelor adunării generației.
7. Citirea eventualelor operate, cari să vor înainta prezidiului cu 3 zile înainte de adunare.
8. Propuneri și interpelări.
9. Defigerea locului pentru adunarea proxima.
10. Autenticarea protocolului.
11. Încheiere.

La această adunare sunt invitați toți membrii despărțământului, precum și binevoitorii și sprijinatorii școlii.

Soborșin, la 18 Septemvrie (2 Octomvrie) 1907.

*Protasie Givulescu,*  
prezident.

---

## Informațiuni.

**Episcopul și școala.** Sâmbătă la praznicul nașterii Născătoarei de Dumnezeu (sft. Măria mică) și Duminecă în ziua următoare, înalt P. S. Sa prea bunul nostru episcop diecezan *Ioan I. Papp*, fiind în vizitațiune canonică prin fruntașele comune Mândruloc, Cicir și Sobotel, a învrednicit școala română și pe reprezentanții ei de atențiune deosebită. După terminarea festivalor serviții Dumnezești, I. P. S. Sa a adresat poporului — care la întimpinat cu multă dragoste — învățături foarte instructive, combătând cu argumente vii patimile omoritoare de corp și suflet: beția, lăcomia și necredința; cari sau încuibat adânc în sinul poporului. În firul cuvântărilor sale, I. P. S. Sa, a scos la iveală importanța cea mare a școlii și rezultatul muncii dascălului român, recomandându-l în deosebită atențiune poporului, zicând: „dați învățătorilor voștri plată cuvenită, aducând jertfe cât de mari spre scopul acesta, ca aceia, liberi de ori ce grigi, să se poată dedica cu trup și suflet sfintei lor misiuni, de a lumina mințile fiilor voștri și a promova fericirea lor“. Apoi, spre a servi exemplu viu de respectarea lor și de interesare față de școală, a escurs cu suita sa la singuraticile școli, învrednicind pe învățători de înalta și bine voitoarea sa atențiune în școală și familie. Tactul exemplar al misiunii apostolești se caracterizează și prin modul natural cu care sa apropiat I. P. S. Sa de micii nevinovați, pre cari odinioară Mântuitorul luându-i în brațele sale sfinte, ia adus exemplu de nevinovăție apostolilor săi. Și câți dintre cei prezenți nu au putut înțelege, chiar și numai din ponderoasa întrebare adresată unui școlar: „Cunoști tu pe episcopul tău?“ nobila intențiune a bunului părinte episcop, de a ne cunoaște, respecta și iubi unul pe altul. Și Doamne!... Ce bine ar fi să-l cunoaștem și înțelegem cu toții, atunci ne-am cunoaște și respecta reciproc, nu ne-am desconsidera unul pe altul, ne-am stringe rândurile, grupându-ne cu dragoste frățescă în jurul bunului părinte, care au venit la noi în numele Domnului. Acolo, cu episcopul său, ar fi preotul și învățătorul, reprezentanții poporului; ar fi o turmă și un pășor, o stâncă puternică care ar

rezistă falnic valurilor amenințătoare a le acestei vieți furtu-noase. — Cei ce au urechi de auzit se auză!...

**A XVII. adunare generală** a Reuniunii noastre învățătorești, ținută în Arad la 16/29 și 17/30 August a. e., — după cum am arătat și la alt loc — a succes foarte bine. Onorațiilor au dat expresiune despre aceasta în cuvântările și toastele ținute în decursul festivităților, iar foile locale „Biserica și Școala“ și „Tribuna“, aducând rapoarte speciale, aprețiază activitatea noastră și în articlii de fond. — După ce în protocolul adunării generale, publicat în fruntea acestui număr al organului, speci-ficăm amănunțit partea oficioasă, lăsăm să urmeze raport general și despre cele sociale împreunate cu adunarea generală: După ședința festivă la ora 1 p. m., s'au adunat învățătorii și oaspeții lor la masă comună în ospălăria fraților *Láng*, strada Foray. Prezenți 250 persoane. În fruntea mesei, la dreapta prezidentului *Iosif Moldovan*, au ocupat loc Mag. Sa Dl arhimandrit *Augustin Humsea* și dl deputat dietal reprez. al Ven. Consistor *Vasilie Goldiș*, la stânga: P. C. Sa Dl director seminarial *Roman R. Ciorogarin*, *Vasilie Beleş* protopopul Aradului, *George Popovici* referent bise-ricesc al Ven. Consistor, apoi referentul școlar Dl *Dr. George Ciuhandu*, protopopul *Mihail Lucuța* ect. — Primul toast la țiant prezidentul, pentru Majestatea Sa gloriosul nostru rege Francisc Iosif I, arătând prin scurte dar pătrunzătoare documente istorice virtutea dinasticismului nostru strămoșesc. Prezinții au ascultat stând și au încununat cu vii aplauze cuvintele prezidentului, in-tonând în corpore imnul național. Secretarul *Dimitrie Popovici* arătând sentimentele de dragoste și supunere necondiționată în toate afacerile de interes cu cari încungiuură dascăli români pe superiori lor, închină în sănătatea I. P. Sale Dlui Episcop diecezan *Ioan I. Papp* și a reprezentantului său și a Venerabilului Con-sistor Dl *Vasilie Goldiș*. Sau mai ținut toast pentru înalții oaspeți și aceștia pentru învățători și Reuniune, aprețind dibăcia și demnitatea cu carea i-și conduc înșiși afacerile, spre mulțămire generală. — După banchet, urcându-se cu toții pe tranvaiele ce ău stat la dispoziție, au escurs la vestita fabrică a fraților *Neumann*, din suburbiul Arad-Gai, unde împărțiți în grupe au vizitat impo-zantele stabilimente, sub conducerea învățătorului *Ioan Vancu*,

prezidentul despărțământului Arad și a oficianților puși de direcțiunea fabricii la dispoziția învățătorilor. — Seara la 8 ore, s'a întrunit învățătorii, însoțiți de un număr foarte mare de oaspeți, în frumoasa și spațioasa sală a casei naționale din suburbiul Perneava (Erzsébet város), unde secțiunea meseriașilor dela Asociațiunea națională, sub conducerea prezidentului ei dl *Iustin Olar* și a dirigentului de cor dl *Nicolae Ștef*, a arangiat în onoarea și favorul Reuniunii învățătorilor — o bine succesă petrecere de joc, împreună cu concert și reprezentațiune teatrală. O parte din venitul curat, în sumă de 50 cor., s'a și administrat prezidiului Reuniunii noastre. Când eternizăm și în organul nostru, în liniamente generali, aceste festivități dela cari învățătorii români s'au depărtat cu cele mai bune impresii, ne ținem de datoriuță a mulțami și pe aceasta cale tuturor aceloră, cari prin sucurs moral și material au contribuit la reușita strălucită a adunării noastre generale.

**Instrucțiune în cauza art XVII al legii școlare din a. c.** — În 2, 3 și 4 Septembrie Vener. Consistor Metropolitan ocupându-se de aceasta ponderoasă chestiune a luat următoarele dispozițiuni :

1. Biserica susține și mai departe toate școalele, în cât să poate din mijloacele proprii și cu ajutorul credincioșilor.
2. Se va face o conscriere a salarelor de până aci și a ameliorărilor ce se vor putea face.
3. Comunele, cari pot, asemenea de acum salarele recerute.
4. Comunele, cari nu pot, vor arăta de unde cred ele că s'ar putea ajutama.
5. În comunele mestecate cu Români de confesiunea gr.-catolică, să se susțină numai o școală cu caracterul majorității populațiunii române.

După informațiunile ce le avem, Ven. Consistor, după primirea instrucțiunii dela Consistorul Metropolitan, va face numai decât dispozițiunile de ezeutare, dar și până atunci, aproabă dispozițiunile corporațiunilor parohiali, cari vor iniția dela sine aceasta afacere în înțelesul legii. Rămâne deci ca învățătorii, cu înțelepciune cuvenită, să promoveze chestiunea în comună. De cumva însă cred, că nu sunt destul de autoritativi, spre a nu

Înăsprî relațiunile, fac foarte înțelepțește, dacă așteptă dispozițiunile Vener. Consistor.

**Reuniunea învățătorilor români din dieceza Caransebeșului.** Reuniunea soră ș'a ținut adunarea generală ordinară din a. c. în frunțașă comună *Ciacova*, cu abatere dela programa publicată și în organul nostru, Sâmbătă și Duminică în 8 și 9 Septemarie st. v. în ziua de sftă Maria mică, când s'a sfințit și biserica zidită din nou în *Ciacova*. Membrii Reuniunii au sosit și au fost întimpinați la gara din *Ciacova* în mod festiv de tot poporul român, în frunte cu pretorele *Cornel Pincu*, protopopul *Ioan Pinciu* și prezidentul comitetului aranjator dl avocat Dr. *Iuliu Coste*, încă Vineri în preziua adun. generale. În fruntea învățătorilor sosiți era binemeritul prezident învățător pensionat și primar în Bocșa *Ioan Marcu* și P. C. Sa arhimandritul, vicar esiscopesc Dl *Filaret Musta* esmisul I. P. S. Domn episcop pentru sfințirea bisericii. La festivitățile din *Ciacova* a luat parte și a concurs și vestitul cor din Lugoj sub conducerea distinsului dirigent *Ioan Vidu*. După întimpinările reciproce, sa făcut intrarea în oraș prin pomposul arc triumfal arădicat în cinstea oaspeților, care pe o parte purta inscripția „*Bine a-ți venit*“, iar pe ceialaltă „*Dumnezeu cu voi*“. După încvartirare și privegherea ținută în sftă biserică, învățătorii s'a intrurit la o serată de cunoștință, unde au petrecut între cele mai bune dispoziții până noaptea târziu. — În ziua următoare Sâmbătă, după terminarea actului de sfințire, la 12 ore, adunarea generală, întrunită în sala mare dela hotelul național, este deschisă, între însuflețitele aclamări a-le prezinților, printr'un discurs foarte frumos al prezidentului *Ioan Marcu*. La adunarea învățătorilor s'a reprezentat Ven. Consistor prin P. C. părintele arhimandrit și vicar episcopesc, prin referentul școlar Dl Dr. *Cioloșca* și prin părintele protopop al *Ciacovei* mandator consistorial Dl *Ioan Pinciu*; inspectoratul regesc de școale prin Dl subinspector *E. Chudy*; auto-ritațile prin Dl pretore *Pincu* și primarul *C. Diminescu*; reuniunea învățătorilor *Timișeni* prin vice prezidentul *Iuliu Vuia* și *I. Popa*.

După salutarea oaspeților și răspunsurile delegaților, se prezintă rapoartele și se esmit comisiunile. Se cetește salutarea te-

legrafică, de următorul cuprins, a Reuniunii din protopopiatele aradane I-VII.: „Dlui Ioan Marcu prezident *Ciacova*. — Urmărind din depărtare încă destul de conziderabilă strălucita activitate ce pentru a neamului luminare falnic o purtați, vă strigăm cu însuflețire: Înainte! — Noi vă urmăm! Moldovan prezident“. Apoi trimițându-se telegrame de aderență și salutare I. P. S. Sa Domn Episcop Nicolae Popea în Caransebeș și Asociațiunii, întrunită în aceeași zi la adunare generală în Bistrița, se rădică prima ședință, anunțându-se ședința următoare pe aceeași zi după amiază. La banchet au fost reprezentate bisericile: romano-catolică, gr. ort. sârbă, română gr. cat., apoi autoritățile civile administrative și județare. — În ședința a II-a ținută după banchet, învățătorii Petru Bandu din Reșița și Alexandru Onae din Lugoj, au vorbit foarte nimerit, primul pentru, iar al doilea contra examenelor finale, discutând și modul de inspecțiune școlară. Ambele lucrări reproduse liber și foarte frumos, au fost premiate și anume: Dl Dr. George Dobrin avocat în Lugoj și membru fondator al Reuniunii, a premiat dela sine prima lucrare cu 20 cor., iar la propunerea, Dlui Dr. Petru Barbu, adunarea generală a votat aceeași sumă și pentru a doua lucrare. — Ședința a treia s'a ținut Duminecă în ziua următoare, când s'a ezechutat afacerile administrative, sa prezentat și primit rapoartele comisiunilor cenzurătoare și sa făcut restaurarea biroului pe anul 1907-8.

Se proclamă prezident adhoc Dl protopop Ioan Pinciu. S'a ales apoi, prin aclamare și după oare care animate discuțiuni, următorul comitet:

Președinte: Ioan Marcu,  
 Vice președinte: George Jianu,  
 Secretar I: Petru Bandu,  
 Secretar II: Sofronie Andrițoi,  
 Secretar III: Mihail Crăciun,  
 Cassier: Patrichie Râmneanțu,  
 Bibliotecar: Alexandru Onaie.

*Membrii:*

Biserica albă: Ștefan Dreghici,  
 Bocșa montană: Serafim Jurca,

Buziaș : Grigorie Palici,  
 Caransebeș : George Cătană,  
 Ciacova : Procopie Simian,  
 Făget : Ioan Caba,  
 Lugoj : Dr. George Dobrin,  
 Oravița : Aurel Popovici,  
 Orșova : Traian Hențiu,  
 Verșeț : Ștefan Otonoga.

*Comisiunea literară :*

Braniște, Vidu, Jian,  
 Fiscul Reuniunii : Coriolan Brediceanu.

După care dl Marcu, în termeni calzi, mulțumind pentru alegere, făgăduiește a munci și de aici încolo cu toate puterile pentru Reuniune, ceea-ce face de alt fel de 40 ani. Mulțumește Dlui protopop și publicului din Ciacova pentru primirea bună și încheie adunarea.

**Reuniunea învățătorilor români din Bihor.**

Despre adunarea generală a celei mai tinere surori dintre Reuniunile noastre învățătorești, estragem din „Triauna“ următorul raport : *Adunarea generală* a „Reuniunii învățătorilor gr.-or. români“ de sub districtul Consistorului Orădan. Este înveselitoare pentru neam, vestea ori-și cărei acțiuni culturale. Cu atât mai înveselitoare însă, este vestea reînvierii Bihorului, a acestui teren înțelenit de nepăsarea noastră și urgia ȳremilor cari ne apasă.

Pe malurile Crișului repede, în metropola Bihorului, adunatu s'au luminătorii neamului, ca să chibzuiască și să afle căi nouă întru ducerea la izbândă a nobilului lor scop, luminarea neamului.

Și când ne dăm seamă, între ce condiții muncesc acești apostoli, aruncați prin comune, în cari doară afară de preot, nu au alt inteligent cu care să schimbe un cuvânt măcar, numai atunci ne dăm seama, cât de edificatoare sunt aceste adunări pentru învățătorimea noastră, care este chemată în aste vremuri de ispite, să treacă prin grele încercări.

Învățătorimea noastră orădană abia de un an e constituită în reuniune sub președința inteligentului și idealistului protopop al Peșteșului Alexandru Muntean.

Activitatea de un an a acestei tinere reuniuni, este cea mai desăvârșită garanță, că această reuniune va aduce bune servicii școalei române.

Joi în 6/19 Septembrie la ora 10 a. m. clopotul frumoasei biserici „cu lună“ chema învățătorimea la rugăciune.

Chemarea Duhului sfânt s'a oficiat prin Rev. domn protopop Alexandru Muntean, asistat de preoții: Alexandru Marcuș, Ioan Boțoc și de cetețul Petru Cipou.

La finea serviciului, învățătorimea și-a arătat sentimentul de pietate și recunoștință față cu fostul lor profesor Teodor Ceontea, ținând un solemn parastas întru amintirea lui, la care a servit și P. O. D. protopop Toma Păcala. Era un moment înălțător, când „la cu sfinții odihnește“, întreg corpul didactic cântă înduioșat jalnica cântare, carea din ochii multora a stors lacrimi.

La orele 11 a. m. s'au intrunit învățătorii în școală, unde mai înainte s'a constatat prezența a 83 membri ordinari.

Între oaspeți au fost d-nii Dr. Gavril Cosma din Beiuș, Dr. Aurel Lazar, protoprezbiterul Toma Păcala, preoții George Papp, G. Pirtea, Mochiu Vancea.

Bună impresie a făcut prezența preotului gr.-cat. Stanca din Groși și a învățătorilor gr.-cat. Augustin Maior și Mihail Szilágyi.

Reuniunea învățătorilor din stânga Murășului era reprezentată prin vice președintele ei Iuliu Vuia, iar inspectorul regesc prin subinspectorele Kis.

Președintele, având la dreapta pe vice președintele N. Firu, iar la stânga pe subinspectorul Kis, a deschis adunarea prin un avântat discurs, prin care a făcut apoteoza profesorului Teodor Ceontea, începând cu clasicile cuvinte ale acestui dascăl românesc: „Din biserica noastră se revarsă asupra școalei noastre raza Tatălui ceresc.. Ea dispune de o putere magică, pe care tatăl ceresc i-o trimite nevăzut prin firile tainice ale credinței învățătorului român“.

Arată preotul neamului, cum dascălul neamului a ținut strâns legată școala la sânul maicei biserici, arată dragostea, frumseța și farmecul ce a știut să dea acel dascăl prelegerilor sale. Arată cu câtă dragoste și abnegațiune a lucrat el pentru



luminarea foștilor săi elevi, în calitate de președinte al reuniunii aradane.

Încurajând apoi învățătoria în lupta nobilă ce o poartă, le-a zis inimosul președinte: „Nu șovăiți, stați neclintii ca stânca în aceste vremi de grea cercare, căci și după cele mai îngrozitoare furtuni, apare mângăitorul soare pe blândul cer“.

În fine salutând pe oaspeți, pe subinspectorul Kis și pe Dl. Vuia delegatul reuniunii bănațene, dechiară adunarea de deschisă.

Supinspectorul Kis și delegatul Vuia mulțumind salută adunarea.

Urmând raportul general, cetit prin secretarul S. Tulvan, din acela se constată: că reuniunea s'a inactivat abia de un an, după ce s'au aprobat statutele; că comitetul a ținut 3 ședințe în cari s'au luat dispozițiuni pentru compunerea evidenței membrilor, a compus anuarul reuniunii, a luat dispozițiuni pentru constituirea despărțămintelor, cărora le-a staverit temele libere:

- a) Afiarea mijloacelor pentru stărpirea alcoolismului.
- b) Cum s'ar putea împrieteni poporul cu pomicultura?
- c) Cum s'ar putea înființa coruri vocale?

A distribuit pentru studierea despărțămintelor planul de învățământ.

A distribuit despărțămintelor pentru prelucrare tot materialul de învățământ după metoda sunetelor vii, astfel, că adunându-se într'un curs complet, să servească de îndreptar învățătoriai.

A decis să se susțină și pentru viitor usul, ca fiecare eparhie să-și aibe comisiunea sa cenzurătoare pentru manuale didactice.

Reuniunea are 204 membrii ordinari și 9 fondatori.

Din raportul bibliotecarului Suciu se constată, că reuniunea poșede 49 opuri.

Special a fost bogată activitatea despărțămintelor, în cari s'au ținut prelegeri de model, s'a cenzurat planul de învățământ a. c.

Din raportul verbal al cassarului P. Cipou, care încă nu a primit cassa, se constată că reuniunea poșede 624·96 cor.

Urmând la ordine alegerea comisiunilor cenzurătoare s'a ales:

a) În comisiunea pentru cenzurarea raportului general: P. Bugariu, I. Papp și S. Popovici.

b) In comisiunea pentru cenzurarea raportului cassarului: Dr. A. Lazar, G. Papp și I. Cigariga.

c) In comisiunea pentru cenzurarea raportului bibliotecarului: A. Putici, I. Butiri și V. Teuca.

La ordine a urmat „Hunyady János és a törökök“, care pretindea a fi o prelegere practică, pe când de fapt a fost o disertație in limba magiară despre Huniade, cu o mulțime de întrebări. Brava învățătorime a luat cuvântul și in toată sinceritatea și-a spus verdictul, că numai prelegere practică nu e, ba, că nici textul, atât ca construcțiune într'un limbaj greoiu, neluțeles și prea extins, nu corespunde scopului școalei primare.

Prelegerea din chestiune intitulată „Hunyady János és a törökök“ a fost cetită de membrul T. Oșorhan.

Fiind aproape orele 2 p. m. ședința se ridică intrunindu-se mare parte a învățătorimei la

#### Banchet.

In buna dispoziție, n'au rămas nici recerutele toast. Președintele protopop Alexandru Muntean a toastat pentru Maiestatea Sa, vice-președintele Nicolau Firu pentru P. S. Sa Dl Episcop Ioan I. Papp, Vasile Sala pentru Magnf. Sa vicarul Vasile Mangra. Petru Cipou pentru subinspectorele Kis. Preotul Pirtea pentru delegatul reuniunii bănățene, învățătorul I. Vuia răspunzând in cuvinte calde a toastat pentru prosperitatea reuniunii și a învățătorimei, căreia ti dorește tărie in mijlocul cercărilor vremii. Dr. A. Lazar pentru bravul președinte A. Muntean.

#### Ședința II.

Redeschizându-se a urmat succesa dizertație a zelosului învățător Ioan Abrudan: „Cum devine copilul mincinos?“ arătând prin acest tratat atât izvorul acestor rele, cât și remediile recomandate de pedagogia modernă pentru înlăturarea lor.

După o discuție vie a zelosilor membri, s'a decretat dizertația de succasă, votându-se mulțumită protocolară.

Deasemenea a fost succasă prelegerea zelosului membru Ioan Butiri despre „Ioan Huniade“, dizertația membrului Meletiu Suciu „Disciplina in școală“ a fost ascultută cu mult interes.

Cu deosebit interes însă a fost ascultat tratatul președintelui A. Muntean: „Cum suntem și cum ar trebui să fim?“ în care cu multă cunoștință de viață, combate egoismul, invidia, etc.

„Deschideți-vă inimile, aruncați patimile și fiți în Domnul fiii luminei“ sunt clasicele cuvinte de încheiere ale dizertantului.

Urmând rapoartele comisiunilor, prezentate prin raportorii I. Papp, V. Teuca și Petru Bugariu, acele după o discuțiune serioasă, se primesc.

În ordinea propunerilor, adunarea generală, la propunerea membrului N. Firu ia angajamentul moral, ca pentru uniformitate în învățământ, să introducă și lătească manualele dlui Iuliu Vuia, cari au obținut aprobarea ministerială și a Ven. Consistoare de Oradea, Arad și Caransebeș.

La dorința adunării, deși erau orele 7 și jum. seara, dl Vuia a ținut o interesantă prelegere despre dezvoltarea sunetelor și o după metoda sunetelor vii.

Locul proximei adunări s'a fixat în Oradea-mare

Pentru autenticare s'a ales Iovan și Romul Popa.

Președintele în cuvinte călduroase mulțumind învățătorimei pentru dragostea avută pentru cauzele Reuniunii, încheie adunarea la ora 8 seara.

Reuniunea prin rostul zelosului membru P. Cipou mulțumește președintelui pentru tactul și înțelepciunea cu care a condus adunarea.

*Verus.*

**Fidanțare.** — Zelosul nostru referent școlar și asesor al Consistorului diecezan din Arad Dl Dr. *George Ciuhandu*, fidanțându-se cu gentila Dșoară-directoare a școalei civile diecezane din Arad, *Octavia P. Desean*, fca firicitului avocat-fise consistorial — Ioan P. Desean, ca rescumpărare a anunțurilor de fidanțare, a pus la dispozițiunea noastră suma de 10 cor., ca dar pentru eleva cea mai bună din școală. Actul fidanțării (logodnei) cu ocaziunea vizitațiunii canonice în *Mândruloc* la 8/21 Septembrie a. c., s'a săvârșit prin Insuși I. P. S. Sa Domn Episcop *Ioan I. Papp*, în casa distinsului paroh *Iancu Ștefănuț* cumnatul Dșoarei Desean. — Impărtășind bine alesei părechi-urările noastre de felicitare, exprimăm tot odată mulțămită pentru fru-

mosul dar pus pe altarul școalei. -- Iosif Moldovan director școlar în Arad.

**Cununie.** Tinerul de bună speranță învățător în Ecica Dl Ștefan Ștef, Sâmbătă în 12 Oct. n. a. c. la 4 ore p. m. și-a serbat cununia, în biserica catedrală din Arad, cu simpaticea și frumoasa Dșoară Emilia Bodea. — Gratulăm din inimă fericiții părechi.

**Întâmplare tristă.** La culesul viei Dlui protopop Voicu Hamsea din Lipova, ca de obicei, sau adunat și în anul acesta mulți pretini ai familiei, între cari și dl învățător Iuliu Putici cu soția sa. Indecursul cinei, când societatea era mai animată, între bubuile salvelor date de păzitorii viilor, ospitalul protopop, în buna lui dispoziție, voind se secundeze aceluia, scoase din buzunar revolverul, ascuns din calea servitorilor și copiilor spre a încunjură orice eventualitate, și-l descărcă mai de multeori în aer. — Cum s'a întâmplat, cum nu, simpaticea Doamnă Marta Putici, împușcată în pânțele, scoțind un țipet înfiorător, aleargă în colină, unde cade fără simțiri. Să presupune că revolverul protopopului, în momentul scoaterii din buzunar, s'a descărcat, răniind de moarte pe Doamna Putici, care stătea la masă în fața Dlui protopop. Doamna Putici fiind transportată în aceeași noapte la spitalul comunal a fost supusă operațiunii, dar fără rezultat, căci a treia zi dimineața a decedat, lăsând în greu doliu pe întristatul său soț și trei copii orfani. Cazul trist a conșternat întreaga societate, atingând foarte zguduitor pe bătrânul protopop în a cărui vie sa întâmplat și despre care se presupune a fi cauzat din întâmplare nefericită aceasta tragedie. Dsa însă, conștiu de nevinovăția sa, supoartă cu resignațiune nemărginită durerea suletească, care este cu atât mai mare, fiind învățătorul Putici numai cel mai devotat și prețuit învățător al său, ei și aproape înrudit. — Înormântarea decedatei s'a făcut Duminecă în 13 a l. c. în prezența unui public imenz. Împărtășim și noi sentimentele condolenței și compătimirii noastre greu încercaților noștri preteni.

**Comitetul Reuniunii.** Pentru esecutarea concluzelor adunării generale a XVII. ținută în Arad în a. c. și pentru de liberarea afacerilor curente, convocăm prima ședință ordinară a

comitetului central pe Joi în 18/31 Oct. a. c. 10 ore a. m. la școala centrală din Arad. Iosif Moldovan m. p. prezident, Dimitriu Popovici m. p. secretar general.

**Din suferințele noastre.** Foile magiare din Arad, și după ele și altele din capitală, în coloane întregi tractează faptele antipatriotice a le unui dascăl român, trădători de patrie, care se zice a fi preținul nostru și secreterul reuniunii învățătoarești, dl *Dimitriu Popoviciu* învățător în Cuvin. Interesându-ne de afacere am aflat, că faptele antipatriotice atribuite d-lui Popoviciu într'o insinuare la procuratura din Arad, sunt scornituri și mistificațiuni neadevărate și nebazate. Se zice anume: că D-sa ar fi scos din biserică pe școlarii școalei maghiare din Gioroc, că ar fi desbrăcat de stihar și alungat din biserică pe un elev al acelei școale, că odată ar fi stat cu elevii săi în calea elevilor școalei magiare din Gioroc, și că ar fi îndemnat pe elevii săi să-i bată pe aceia cu petrii, iar dânsul se zice că ar fi strigat: „Așa să păfască întreagă vița lui Árpád“. — Este adevăr că învățătorul Popovici a separat în biserică elevii școalei magiare de câtră elevii săi, cu scop de a ține ordine. Este adevăr și aceia, ca D-sa în ziua a doua a Nașterii Dlui, a desbrăcat de stihar pe un băiat care s'a îmbrăcat fără știrea și nvoirea sa, delăturând pe un elev rânduit de el, dar că toate aceste le-ar fi comis din ură față de elevii școalei din Gioroc, ori față de magiari, este scornitură deamnă de creerii ce a zămislit'o. Tot asemenea neadevăr și calumniă se zice a fi și scena cu balerea cu petrii etc., a școlarilor dela școala magiară. Noi îl cunoaștem pe învățătorul Popovici de român și patriot bun, precum și de învățător distins și poate aceste calități escelente vor fi ghimpi în ochii celor ce se trudesesc ai face neplăceri. Suntem tari în credință, că tribunalul va rehabilita pe deplin pe distinsul nostru coleg, dar și până atunci îi dorim sănătate și putere, ca să poată suportă nedemnele bârfeli și neplăceri ce i se fac.

**Solvirea taxelor.** *Taxa de membru:* Vasiliu Beleş protopop Arad și Dr. George Popa avocat Buteni câte 40 cor.; Stefan Roja 10 cor.; Dimitriu Boar 7-48 cor.; Gerasim Balint și Petru Russu câte 5 cor.; Protasiu Givulescu și Georgiu Popovici ref. bis. Arad câte 4 cor.; Maria Indricău 3 cor.; Ioan

Borlea, Silvia Nădăban, Dimitriu Olar, Pavel Leu, Pavel Stana, Ștefan Stan, Pavel Dârlea, Iuliana Dârlea, Nicolae Cismas, Teodor Lucaci, George Lupuț, Ioan Borlea, Sidonia Voda, Lucreția Ambruș, Petru Moțocan, Savu Crișan, Romul Muntean, Ioan Mladin câte 2 cor. — *Abonament*: Vasiliu Beleş, Gerasim Balint, Dimitrie Olar, Pavel Leu, Pavel Stana, Ștefan Stan, Pavel Dârlea Iuliana Dârlea, Nicolae Cismaș, Teodor Lucaci, Gregoriu Roșu, George Lupuț, Pavel Ageu, Ioan Borlea, Lucreția Ambruș, Damaschin Medrea, Petru Moțocan, Petru Balint, Petru Russu, Ioan Mladin, Silvia Nădăban și Simeon Faur (Kiszetó) câte 5 cor.; Sidonia Voda 4 cor.; Iulian Vulpe Temes-Murány 1 cor. 60 fil.

**Monumentul „Teodor Ceantea“.** Pentru monumentul proiectat au incurs încă următoarele sume: Nicolau Ștef 2 cor., Savu Mihuța 2 cor., Georgiu Morariu 5 cor., Nicolau Cristea 2 cor., Avram Nini 2 cor., Iuliana Plașa 2 cor., Uroș Totorean 2 cor., Dimitriu Bugariu 3 cor., Mihai Chicin 3 cor., Romul Tăucean 5 cor., Gregoriu Roșu 2 cor., Lazar Ionescu 2 cor., Ștefan Roja 2 cor., Fîrem Hedeșan 2 cor.; Emilia Ciorogar 2 cor., Maria Crișan 2 cor., Iosif Iosa 1 cor., Elena Roja 2 cor., Georgiu Popovici 5 cor., Georgiu Petrovici 6 cor., Ambrosiu Costea 2 cor., Ioan Ardelean 10 cor. Cu ocaziunea adun. generale s'a mai încassat: Teodosiu Moț 1 cor., Constantin Putici 1 cor., Vasiliu Iliș 1 cor., Ioan Birău 40 fil., G. Ilasie 40 fil., Avram Halic 40 fil., Anisie H. Birău 40 fil., Gabor Iosif 40 fil., Gabonas Ioan 40 fil., Teodor Barbatei 20 fil., Văduva lui Alex. Mătcău 40 fil., Ilarie Verșigan 1 cor., din Bârsa. — Paul Leu 1 cor., N. N. 1 cor., I. I. Sălăjan 1 cor., Constantin Floruț 60 fil., — Georgiu Negruț 60 fil., soția lui Petru Frenț 1 cor., din Talpoș. — Petru Balint Sinitea 1 cor. Baba Buda din Boroșineu 1 cor. Ulterior a mai incurs: Ioan Crișan Socodor 1 cor., Ioan Boțoc preot-învățător 4 cor., Petru Perva Buteni 1 cor. Romul Barbu 1 cor., Dr. Isaia Ardelean 2 cor., George Achimaș 1 cor., Gavril Dudulescu 2 cor., N. N. 1 cor. (Tinca F. Ghiriș).

## Bibliografie.

### I.

„*Octoih bogat*“ întocmit de George Cătană învățător, a apărut edițiune nouă în tipografia „Poporul român“ Budapesta (VII István út 11) Aceasta carte neîncunjurat de lipsă pentru ori care învățător, cuprinde în sine: Vecernia cea mare, utrenia și sfânta liturgie, cu psalmii și cântările învierii pe cele 8 glasuri, polileul, la rîul Vavilonului, pripelele și psalmii aleși dela toate sărbătorile, podobiile glasurilor, sfetilnele, catavasiile, troparele, condacele, cherovicile, irmoasele și pricesnele tuturor sărbătorilor, esplicări tipiconale, apoi prohodul la înmormântări mari și copii, în sfârșit toate rugăciunile prescrise de biserică. — Se poate procura la editor: *Nicolau Birăuț* în Budapesta (VII István út 11).

Legătură simplă . . . . .	2 cor. 40 fil.
„ în pânză cu cruce aurită . . . . .	3 „ —
„ jumătate piele . . . . .	4 „ —
„ în piele aurit în cutie elegantă . . . . .	7 „ —

### II.

„*Cantorul bisericesc*“ opul Dlui George Bugigan. Acest op foarte voluminos și neîntrecut în literatura bisericească, atât ca cuprins, cât și ca arangiere, ce conține în sine tot ce e absolut necesar pentru strană, se poate procura la autor în Deliblat (Temes megye).

Prețul broșat . . . . .	10 cor. —
„ legat în pânză și aurit . . . . .	12 „ —
„ legătură de lucș . . . . .	16 „ —

După comandele făcute la prezidiul Reuniunii, Dl autor a oferit 15%<sub>0</sub> pentru monumentul *Teodor Ceontea*.

---

## Poșta noastră.

*D. A. în L.* — La festivitățile de întîmpinare a episcopului, cu ocaziunea vizitațiunei canonice în Măndruloc, Cîcir și Sobotel, învățătorimea încă a fost reprezentată, și dacă în modestia ei — a dispărut dela locurile ce-i competeau, răspunderea este a aranjatorilor, cari nu ia dat atențiunea cuvenită. Cu toate aceste noi ne-vom face datorița la asemenea ocaziuni și în viitor.

*Patr. Rămneanțu învățător în Cuștel.* Manualele școlare editate de I. Moldovan și consoții sunt recomandate de Ven. Conzistoriu și în anul acesta. În decursul anului vor fi înaintate spre aprobare și înaltului guvern. Reclame multe nu s'au făcut fiind autorii de credința că: „cartea bună se recomandă singură”. Ne bucurăm de aprecierea ce li-o faci!

*N. O. în C.* — „Călăuzul învățătorului”, curs metodic de I. Crișan învățător în Socodor, se poate procura la autorul. Dacă noi nu l-am apreciat, cauza este, că nici redacțiunii, nici Reuniunii noastre nu ni-s'a trimis, de altcui din partea autorului în organul nostru nici măcar reclam nu s'a publicat.

*Frate Petre!* — Mă bucur de spiritul viu și interesul ce-l dovedești. Sentința de moarte a tăbliței școlare numai în parte e argumentată. Mai ocupă-te cu ideia și când vei crede a fi deplin justificată, o supunem apreiției publice. Manualele admise de Consistor le poți comanda în tipografia diecezană. Materialul prescris cl. I. și a II. îl afli prelucrat în bucățile de cetire a manualelor de I, Moldovan și consoții.

*I. Butar în Selouș.* Din reversul alăturat la archiv, se vede că D-Ta ai scos și n'ai restituit bibliotecii Reun. următoarele opuri: Nr. 182. M. T. Cicero. — 192. Comens I. C. I. Caesar. — 204. Ist. Românilor de T. Liviu. — 184. Istoriile lui Herodot. Ne rugăm a satisface numai decăt.